

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA MNENJ REVIZORJEV PRED INSOLVENTNOSTJO IN
PRENEHANJEM PODJETIJ**

Ljubljana, maj 2014

URŠKA PIKELJ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Urška Pikelj, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom Analiza mnenj revizorjev pred insolventnostjo in prenehanjem podjetij, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko dr. Sergejo Slapničar.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PREDSTAVITEV REVIZIJSKE STROKE	3
1.1 Urejenost revizijske panoge v Sloveniji.....	3
1.1.1 Razvoj revizije in zakonska ureditev	3
1.1.2 Revizorji ter revizijske družbe v Sloveniji	4
1.1.3 Pravila stroke	4
1.2 Poročilo neodvisnega revizorja	5
2 PROPADANJE DELNIŠKIH DRUŽB IN PREJETA REVIZIJSKA MNENJA	8
2.1 Postopki zaradi insolventnosti in prenehanja.....	8
2.1.1 Postopki zaradi insolventnosti	8
2.1.2 Postopki zaradi prenehanja	10
2.2 Zunanja revizija in podjetja v postopkih zaradi insolventnosti in prenehanja..	10
2.3 Napake revizijskega mnenja	14
2.3.1 Kakovost revizijskih storitev in preprečevanje napak	14
2.3.2 Napake revizijskega mnenja tipa I in II	15
3 PREGLED ZNANSTVENE LITERATURE IN RAZVOJ HIPOTEZ	18
3.1 Revizijska mnenja brez pridržkov z ali brez odstavka o poudarjanju zadeve... 	18
3.2 Primerjava revizijskih mnenj velikih in manjših revizijskih družb.....	21
3.3 Zamenjave revizijskih družb.....	22
4 IZBOR DELNIŠKIH DRUŽB IN ANALIZA PODATKOV	24
4.1 Metodologija in pridobivanje podatkov	24
4.2 Analiza podatkov in preverjanje hipotez	25
4.2.1 Revizijska mnenja delniških družb v finančnih težavah	26
4.2.2 Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje v prihodnje.....	34
4.2.3 Revizijska mnenja glede na izdajatelja.....	40
4.2.4 Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje v prihodnje ter izdajatelja.....	46
4.2.5 Delniške družbe, ki so se odločile za zamenjavo revizijske družbe.....	51
4.3 Omejitve analize	53
SKLEP	54
LITERATURA IN VIRI	56
PRILOGA	

KAZALO SLIK

Slika 1: Matrika mnenj brez pridrzkov	16
Slika 2: Gibanje deleža mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ameriških podjetij v obdobju od leta 2000 do leta 2011	19
Slika 3: Delniške družbe v obdobju od leta 2008 do leta 2012.....	25
Slika 4: Deleži posamezne vrste revizijskih mnenj v posameznem obdobju revidiranih računovodskih izkazov	27
Slika 5: Vrste revizijskih mnenj po letih glede na postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja	33
Slika 6: Revizijska mnenja glede na postopek, obdobje ter izražen dvom v delujoče podjetje	39
Slika 7: Revizijska mnenja glede na vrsto, izdajatelja in obdobje	45
Slika 8: Revizijska mnenja glede na skupino revizijskih družb, obdobje ter izražen dvom v delujoče podjetje	50

KAZALO TABEL

Tabela 1: Hierarhija pravil revidiranja	5
Tabela 2: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav	28
Tabela 3: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav	30
Tabela 4: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav	32
Tabela 5: Pearsonov χ^2 test.....	33
Tabela 6: Pearsonov χ^2 test za delniške družbe, ki so se soočile s stečajnim postopkom, postopkom prisilne poravnave ali likvidacije.....	34
Tabela 7: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje.....	35
Tabela 8: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje.....	36
Tabela 9: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje.....	37
Tabela 10: Pearsonov χ^2 test.....	39
Tabela 11: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav	40
Tabela 12: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav	41
Tabela 13: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav	43
Tabela 14: Revizijska mnenja v povprečju	44
Tabela 15: Analiza revizijskih mnenj glede na izdajatelja.....	44

Tabela 16: Analiza revizijskih mnenj glede na izdajatelja	45
Tabela 17: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav.....	46
Tabela 18: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav.....	47
Tabela 19: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom	48
Tabela 20: Pearsonov χ^2 test	50
Tabela 21: Zamenjave revizijskih družb po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav	51
Tabela 22: Zamenjave revizijskih družb po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav	52

UVOD

Z gospodarsko krizo, ki je tako rekoč zajela cel svet, se je veliko podjetij znašlo v težavah. Ob tem se je zopet sprožil plaz polemik in razprav o kakovosti in nepristranskosti revizijskih poročil, predvsem pri tistih podjetjih, ki so dobila na računovodske izkaze mnenje brez pridržka in tudi brez odstavka o poudarjanju zadeve, kmalu po tem pa so začela s postopki finančne reorganizacije (Pott, Mock, & Watrin, 2009).

V skladu z Mednarodnimi standardi revidiranja 200 je cilj revidiranja podati neodvisno mnenje o računovodskih informacijah podjetja. Z revizijskim mnenjem tako revizor potrdi, ali računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje podjetja (Slovenski inštitut za revizijo, 2009a). Vlagatelji in banke zato utemeljeno pričakujejo, da revizor pravočasno opozori na težave oziroma da se dvom v neomejeno delovanje podjetja izrazi v revizorjevem mnenju vsaj eno leto pred dejanskim prenehanjem ali prisilno poravnavo podjetja.

V času gospodarske krize je naraslo število mnenj, ki so sicer brez pridržka, a z odstavkom o poudarjanju zadeve, v katerem revizor dodatno opozori na vprašanje delujočega podjetja ali druge pomembne negotovosti (Xu, Jiang, Fargher & Carson, 2011). Pri odločanju, ali podati mnenje brez pridržkov z vključenim odstavkom o poudarjanju zadeve ali brez, pa prihaja do napak tipa I in II. Z napako tipa II revizorji podajo mnenje brez pridržkov, v katerega ne vključijo odstavka o poudarjanju zadeve, podjetju, ki nato propade, in s tem ugodijo stranki oziroma si poskušajo zagotoviti sodelovanje v prihodnje. S takšnimi dejanji pa lahko revizijska družba povečuje možnosti za tožbe ter tvega izgubo ugleda (Barnes & Renart, 2013).

Mnenja avtorjev, katera skupina revizijskih družb poda manj mnenj brez pridržkov z napako tipa II, so različna. Geiger in Rama (2006) zagovarjata stališče, da velike revizijske hiše (KPMG, Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers) opravljajo kvalitetnejše revizije, saj bi jim izguba ugleda in stroški tožb zaradi neprimerne mnenja povzročili več škode kot zaslužka. Na drugi strani pa skupina avtorjev Myers, Schmidt in Wilkins (2013) trdi, da so manjše revizijske družbe konservativnejše in zato naredijo manj napak tipa II, vendar pa ob tem naredijo več napak tipa I, kar pomeni, da podajo mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve podjetju, za katerega se izkaže, da njegov obstoj v prihodnosti ni dvomljiv. S takšnim mnenjem sicer revizijska družba podjetje označi za manj stabilno, vendar je mogoče prav to spodbuda za pravočasno ukrepanje, prestrukturiranje in posledično preživetje.

Podjetja, ki so v preteklem letu dobila mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali pa še slabše revizijsko mnenje, se pogosteje odločajo za zamenjavo revizorja, z upanjem, da bi v prihodnje dobila mnenje brez pridržkov. Ob tem se podjetja zavedajo, da bi lahko zamenjava revizorja povečala stroške revidiranja, vendar upajo, da bi se hkrati

povečala tudi verjetnost, da bi zaradi nepoznavanja podjetja in situacije v njem novi revizorji izdali za podjetje ugodnejše revizijsko mnenje (Hudaib & Cooke, 2005; Vanstraelen, 2003).

Namen magistrskega dela je pregled in analiza revizijskih poročil, ki so jih dobile slovenske delniške družbe, ki so v obdobju od leta 2008 do leta 2013 pričele s postopkom stečaja, prisilne poravnave, likvidacije ali pa so bile v tem obdobju izbrisane iz poslovnega registra. V analizo so zajeta revizijska poročila, ki so jih analizirane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za katero od zadnjih treh let pred začetkom finančnih težav.

Cilj magistrskega dela je s pomočjo pregleda revizijskih poročil delniških družb ugotoviti, ali so revizorji opozarjali na bližajoče se finančne težave delniških družb in ali je skupina velikih revizijskih družb na te težave opozorila hitreje in bolj verjetno. Obenem pa je cilj preveriti tudi, ali so se delniške družbe, ki so dobile revizijska mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali slabša revizijska mnenja, tem v bodoče poskušale izogniti z zamenjavo revizijske družbe in ali so tiste, ki so se odločile za zamenjavo, po njej dobile ugodnejše mnenje. Pri analizi se bom tako osredotočila na povezave med revizijskimi poročili, revizijskimi družbami ter zamenjavami revizijskih družb, ki jih bom poskušala preveriti s sledečimi hipotezami:

- Delniške družbe, ki so se znašle v postopku zaradi insolventnosti, so v predhodnih letih enako verjetno dobile revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve kot delniške družbe, ki so se soočile s postopkom zaradi prenehanja.
- Postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja nima vpliva na verjetnost, da bodo investitorji v revizijskem poročilu v odstavku o poudarjanju zadeve opozorjeni na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.
- Velike štiri revizijske družbe bolj verjetno izdajo mnenje brez pridržka z odstavkom o poudarjanju zadeve ali mnenje s pridržkom.
- Velike štiri revizijske družbe v odstavkih o poudarjanju zadeve pogosteje opozorijo na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.
- Delniške družbe v finančnih težavah niso zamenjale revizijske družbe kljub prejetemu mnenju brez pridržka z odstavkom o poudarjanju zadeve ali mnenju s pridržkom.

Magistrsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij. Prvo poglavje magistrskega dela obsega predstavitev urejenosti revizijske panoge v Sloveniji ter pravil stroke, na podlagi katerih revizor poda revizijsko mnenje na računovodske izkaze. V drugem poglavju so opisani zakonodajni postopki zaradi insolventnosti ali prenehanja ter povezava teh z zunanjo revizijo. V tem poglavju so predstavljene tudi napake, ki se pojavijo ob izdaji revizijskega mnenja, posledično odpravljanje le-teh in zagotavljanje kakovosti revizijskih storitev. V tretjem poglavju so podane ugotovitve različnih akademikov, ki so preučevali revizijska poročila propadlih podjetij, povezave in razlike med revizijskimi mnenji glede na izdajatelja ter vpliv zamenjave revizijskih družb na revizijska mnenja. V četrtem poglavju so

predstavljena in analizirana revizijska poročila, ki so jih dobile slovenske delniške družbe, ki so se v finančnih težavah znašle v obdobju od leta 2008 do leta 2013. Poglavje vključuje preverjanje hipotez, povezovanje rezultatov z ugotovitvami tujih avtorjev ter omejitve analize, ki bi lahko vplivale na rezultate.

1 PREDSTAVITEV REVIZIJSKE STROKE

Glavni namen revidiranja je povečanje stopnje zaupanja v računovodske izkaze. Mnenje neodvisnega revizorja daje uporabnikom potrditev, da so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pravičen in pošten prikaz poslovanja podjetja ter v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja (Slovenski inštitut za revizijo, 2009a). V Sloveniji sta revidiranje in revizijska stroka nasploh predpisana z zakonodajo, pri čemer se ta sklicuje na uporabo Mednarodnih standardov revidiranja (v nadaljevanju MSR) in drugih pravil stroke. V nadaljevanju opredeljujem urejenost revizijske panoge v Sloveniji, ki je osnovna podlaga za izdajo neodvisnih revizijskih mnenj, ki so podrobneje predstavljena v drugem delu tega poglavja.

1.1 Urejenost revizijske panoge v Sloveniji

Posledice razkritja ozadja zgodbe o propadu podjetja Enron in drugih finančnih škandalov so privedle do velikih sprememb na področju revidiranja po svetu in posledično tudi v Sloveniji. S Sarbanes-Oxleyevim zakonom so bile v Ameriki uvedene strožje zahteve glede revizorjeve neodvisnosti, razkritij in javnega nadzora. Z evropsko Direktivo 2006/43/EC o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (Ur.l. EU, št. 157/87) pa so bile k implementaciji novih zahtev v nacionalno zakonodajo zavezane vse države znotraj Evropske unije. Kako se je revizijska stroka razvila v Sloveniji ter katerih pravil se morajo revizorji in revizijske družbe držati pri opravljanju svojega dela, bom predstavila v sledečih podpoglavjih.

1.1.1 Razvoj revizije in zakonska ureditev

V Sloveniji se je revizijska stroka bolj intenzivno pričela razvijati leta 1993 s sprejetjem Zakona o revidiranju ter leto kasneje z ustanovitvijo Slovenskega inštituta za revizijo (v nadaljevanju Inštitut). Leta 2001 je bil sprejet spremenjen Zakon o revidiranju 1 (Ur.l. RS, št. 11/2001, št. 118/2005, Odl. US: U-I-219/03-25, 42/2006-ZGD-1(60/2006 popr.)), ki je uveljavil poklic pooblaščenega ocenjevalca vrednosti podjetij, nepremičnin ter strojev in opreme, nove pogoje za pridobitev naziva pooblaščen revizor ter druge novosti na področju nadzora revizijskih družb in pooblaščenih revizorjev. Na podlagi evropske Direktive 2006/43/EC o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (Ur.l. EU, št. 157/87), ki določa strožja določila glede revizorjeve neodvisnosti, je bil sprejet Zakon o revidiranju 2 (Ur.l. RS, št. 65/2008, v nadaljevanju ZRev-2), ki je med drugim uveljavil ustanovitev Agencije za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju Agencija). Nadzor nad kakovostjo revidiranja tako v skladu z ZRev-2 izvajata Inštitut ter Agencija. Revidiranje

je v ZRev-2 opredeljeno kot neodvisno preiskovanje računovodskih informacij in je za srednje in velike družbe obvezno v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah 1 (Ur.l. RS, št. 65/2009-UPB3, 83/2009 Odl.US:U-I-165/08-10,Up-1772/08-14,Up-379/098, 33/2011, 91/2011, 100/2011 Skl.US:U-I-311/115, 32/2012, 57/2012, 44/2013 Odl.US: U-I-311/11-16, 82/2013, v nadaljevanju ZGD-1). Cilj revidiranja je podati neodvisno in strokovno mnenje o računovodskih informacijah, o tem, ali so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pripravljeni v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja, in delovanje v interesu javnosti (Slovenski inštitut za revizijo, 2009a).

1.1.2 Revizorji ter revizijske družbe v Sloveniji

ZRev-2 v 3. členu loči med zakonitim in pooblaščenim revizorjem. Zakoniti revizor je fizična oseba z veljavnim dovoljenjem za opravljanje obveznih revizij, ki ga je izdal pristojni organ države članice Evropske unije. Pooblaščen revizor pa je zakoniti revizor z veljavnim dovoljenjem za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja. Dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja izda Inštitut na podlagi določil ZRev-2. Inštitut prav tako vodi register vseh revizorjev, aktivnih ter pooblaščenih. Na dan 31. december 2013 je bilo tako v registru Inštituta evidentiranih 196 pooblaščenih revizorjev (Slovenski inštitut za revizijo, 2013).

Glavna naloga revizorja je podati neodvisno in strokovno mnenje o resničnosti in poštenosti podatkov v računovodskih izkazih, saj ti podatki vplivajo na sprejemanje poslovnih odločitev uporabnikov. Da pa revizor lahko deluje v skladu s pričakovanji javnosti, mora biti pri svojem delu neoporečen in nepristranski. Lastnosti, ki odlikujejo revizorja, so torej neodvisnost (strokovna, finančna in strokovna neodvisnost mišljenja), nepristranskost (pravičnost, poštenost), etičnost ter določila, ki so predpisana z ZRev-2 in so pogoj, da oseba sploh lahko pridobi dovoljenja za opravljanje nalog revizorja (Kozmus-Pusar, 1999; Odar 2004; Zakon o revidiranju-2, Ur. l. RS št. 65/2008).

ZRev-2 v 3. členu določa tudi pomen revizijske družbe, ki mora imeti za svoje delovanje dovoljenje Inštituta. V registru revizijskih družb, ki ga vodi Inštitut, je bilo na dan 31. december 2013 evidentiranih 56 revizijskih družb. Glede na velikost se le-te lahko razdelijo na manjše revizijske družbe ter skupino velikih štirih (Deloitte, PricewaterhouseCoopers, KPMG, EY).

1.1.3 Pravila stroke

ZRev-2 v 4. členu določa, da mora revidiranje potekati v skladu z ZRev-2, temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejema Inštitut, MSR in drugimi pravili Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov ter drugimi zakoni in predpisi, ki urejajo revidiranje.

Revizijski svet Inštituta je na podlagi ZRev-2 ter v skladu s soglasjem Agencije določil hierarhijo pravil revidiranja. Le-ta med drugim določa prioritete posameznih pravil revidiranja ter obseg revizorjeve odgovornosti do javnosti in naročnikov. Hierarhija je razdeljena na štiri ravni, pri čemer je potrebno v primeru nasprotja med pravili iste ravni upoštevati višje razvrščeno pravilo. V primeru nasprotja med pravilom na višji ravni ter pravilom na nižji ravni pa je potrebno upoštevati višje pravilo. Pri revidiranju računovodskih izkazov je obvezno upoštevanje predpisov prve ravni (Slovenski inštitut za revizijo, 2013).

Tabela 1: Hierarhija pravil revidiranja

Prva raven:	<ol style="list-style-type: none"> 1 Zakon o revidiranju; 2 Mednarodni standardi revidiranja, Mednarodni standardi obvladovanja kakovosti, Mednarodni standardi poslov preiskovanja, Mednarodni standardi dajanja zagotovil, Mednarodni standardi sorodnih storitev, Kodeks poklicne etike za računovodske strokovnjake; 3 drugi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije, in predpisi, izdani na njihovi podlagi; 4 Temeljna revizijska načela; 5 Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev.
Druga raven:	<ol style="list-style-type: none"> a) Mednarodna obvestila za revizijsko prakso; b) stališča Revizijskega sveta Inštituta, pojasnila Revizijskega sveta Inštituta.
Tretja raven:	<ol style="list-style-type: none"> a) navodila Revizijskega sveta Inštituta, priporočila Revizijskega sveta Inštituta; b) metodološka gradiva Inštituta in priročniki Inštituta.
Četrta raven:	<ol style="list-style-type: none"> a) strokovna literatura in objavljeni strokovni prispevki (doma in v tujini); b) splošno sprejeti postopki delovanja revizorjev v tuji praksi.

Vir: Hierarhija pravil revidiranja, Ur. l. RS št. 86/2009.

1.2 Poročilo neodvisnega revizorja

V skladu s 40. členom ZRev-2 pooblaščen revizor po pregledu računovodskih izkazov revidirane družbe pripravi in podpiše poročilo neodvisnega revizorja (v nadaljevanju revizijsko poročilo). Vsebino revizijskega poročila določajo MSR 700 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009f), 705 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009g) in 706 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009h). Skladno z omenjenimi standardi vsebuje revizijsko poročilo naslednje sestavine:

- naslovnika revizorjevega poročila;

- uvodni odstavek (opredelitev revidirane organizacije, navedba revidiranih računovodskih izkazov, naslov vsakega od izkazov, sklic na povzetek bistvenih računovodskih usmeritev in druge pojasnjevalne informacije ter datum/obdobje posameznega revidiranega izkaza);
- razdelek o odgovornosti posloводства za pripravo računovodskih izkazov (odgovornost za pripravo računovodskih izkazov v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja, odgovornost za notranje kontroliranje, omogočanje priprave računovodskih izkazov brez pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali napake, odgovornost za izbiro in uporabo ustreznih računovodskih usmeritev ter pripravo utemeljenih računovodskih ocen);
- razdelek o revizorjevi odgovornosti (odgovornost za izrazitev mnenja o računovodskih izkazih, uporaba in sklicevanje na standarde, načrtovanje in izvajanje revizije na način, da bi revizor pridobil sprejemljivo zagotovilo o tem, da so računovodski izkazi brez pomembno napačne navedbe);
- revizorjevo mnenje (opis informacij, ki jih predstavljajo računovodski izkazi, ter opis okvira računovodskega poročanja);
- druge obveznosti poročanja (opravljanje in poročanje o dodatnih postopkih, izrazitev mnenja o posebnih zadevah);
- revizorjev podpis;
- datum revizorjevega poročila (ne sme biti zgodnejši od datuma, ko je revizor prejel ustrezne in zadostne revizijske dokaze za utemeljitev svojega mnenja o računovodskih izkazih);
- revizorjev naslov (kraj, država).

V primeru, da revizor presodi, da je treba sporočiti še kakšno drugo zadevo, ki ni predstavljena ali razkrita v računovodskih izkazih, vendar je po njegovi presoji pomembna za uporabnikovo razumevanje revizije, revizorjeve odgovornosti ali revizorjevega poročila, lahko v poročilo revizorja vključi poseben odstavek o drugih zadevah (Slovenski inštitut za revizijo, 2009h).

Skladno z 41. členom ZRev-2, MSR 700 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009f) in MSR 705 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009g) pooblaščen revizor v poročilu revizorja izrazi mnenje, ki mora obsegati oceno stopnje poštenosti in resničnosti računovodskih izkazov. Revizor lahko poda mnenje brez pridržkov, s pridržki, odklonilno mnenje ali pa mnenje zavrne. Posebnosti poročila revizorja glede na izraženo revizorjevo mnenje bom predstavila v naslednjih podpoglavjih.

Poročilo neodvisnega revizorja z mnenjem brez pridržkov.

Mnenje brez pridržkov (neprikladno mnenje) revizor izrazi v primeru, ko oceni, da računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid podjetja. Mnenje brez pridržkov revizor izda tudi v primeru, ko oceni, da je potrebno le

pojasniti pomembno negotovost, ki sledi v odstavku o poudarjeni zadevi. Pomembna negotovost je temeljna za uporabnikovo razumevanje računovodskih izkazov, vendar v računovodskih izkazih ni navedena pomembno napačno. Razlogi za vključitev odstavka o poudarjanju zadev so predvsem negotovost v zvezi s prihodnjim izidom izjemne pravde ali regulativnega ukrepa, večja katastrofa, ki je imela ali še ima bistvene posledice na finančni položaj podjetja, ter druge pomembne zadeve v zvezi z vprašanjem delujočega podjetja. Vključitev odstavka o poudarjanju zadeve ne nadomešča mnenja s pridržki, odklonilnega mnenja ali zavrnitve mnenja ter razkritij posloводства (Slovenski inštitut za revizijo, 2009f; Slovenski inštitut za revizijo, 2009h).

Poročilo neodvisnega revizorja z mnenjem s pridržki.

Revizor izrazi mnenje s pridržki v primeru, da je na podlagi zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov ugotovil, da računovodski izkazi vsebujejo pomembne napačne navedbe, ki pa niso vseobsegajoče. Mnenje s pridržki revizor poda tudi v primeru, da ne more pridobiti ustreznih in zadostnih revizijskih dokazov, na podlagi katerih bi lahko utemeljil svoje mnenje glede resničnosti in poštenosti finančnega stanja in poslovnega izida podjetja. Obenem pa sklepa, da bi bilo neodkritje napačnih navedb na računovodske izkaze pomembno, vendar ne vseobsegajoče. Odstavek z osnovo za mnenje s pridržki vsebuje opis, opredelitev in pojasnila učinkov napačne ali manjkajoče navedbe ter opredelitev razlogov za izdano mnenje in je naveden pred navedbo mnenja revizorja. V odstavku z revizorjevim mnenjem pa se revizor sklicuje na učinke zadev, ki jih je navedel v odstavku o osnovi za mnenje s pridržki (Slovenski inštitut za revizijo, 2009g).

Poročilo neodvisnega revizorja z odklonilnim mnenjem.

Odklonilno mnenje revizor izrazi, kadar na podlagi zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov ugotovi, da so napačne navedbe na računovodske izkaze pomembne in vseobsegajoče. Odstavek z osnovo za odklonilno mnenje je naveden pred navedbo mnenja revizorja in vsebuje opis in opredelitev napačnih navedb, pojasnila učinkov napačnih navedb ter opredelitev razlogov za izdano mnenje. V odstavku z revizorjevim mnenjem se revizor sklicuje na pomembnost zadev, opisanih v odstavku o osnovi za odklonilno mnenje, in izrazi odklonilno mnenje, ker računovodski izkazi niso resničen in pošten prikaz stanja v podjetju (Slovenski inštitut za revizijo, 2009g).

Poročilo neodvisnega revizorja z zavrnitvijo mnenja.

Revizor izrazi zavrnitev mnenja v primeru, da ne more pridobiti ustreznih in zadostnih revizijskih dokazov (uničenje, prikrivanje), na podlagi katerih bi lahko utemeljil svoje mnenje, in obenem sklepa, da bi bilo neodkritje napačnih navedb na računovodske izkaze pomembno in vseobsegajoče. Odstavek z osnovo za zavrnitev mnenja je naveden pred navedbo mnenja revizorja, v njem pa revizor opiše razloge za nezmožnost pridobitve

ustreznih in zadostnih revizijskih dokazov ter pojasni učinke napačnih navedb. V odstavku z revizorjevim mnenjem se revizor sklicuje na bistvene zadeve, ki jih je navedel v odstavku o osnovi za zavrnitev mnenja, ter zavrne izražanje mnenja o računovodskih izkazih (Slovenski inštitut za revizijo, 2009g).

2 PROPADANJE DELNIŠKIH DRUŽB IN PREJETA REVIZIJSKA MNENJA

Tekom gospodarske krize se je mnogo podjetij znašlo v postopkih zaradi insolventnosti ali prenehanja. Ob tem so se sprožile mnoge razprave o tem, kdo je odgovoren za nastalo situacijo. Kljub temu, da morajo biti letni računovodski izkazi družb revidirani, kot določa zakonodaja, revizija ni zagotovilo revizorja, da v revidiranih izkazih ni nobenih netočnosti. Pri izdaji revizijskega mnenja lahko pride do napake in tako podjetje v finančnih težavah dobi mnenje brez pridržkov in obratno. Vzroki za napake so lahko povsem neodpravljeni, saj revizor ne more predvideti slučajnih dogodkov na trgu, lahko pa so napake tudi znak ogrožene neodvisnosti revizorja, revizijske družbe ali pomanjkanja izkušenj v določeni panogi (Barnes & Renart, 2013; Evropska komisija, 2010).

2.1 Postopki zaradi insolventnosti in prenehanja

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Ur.l. RS, št. 63/2013-UPB7, 100/2013, v nadaljevanju ZFPPIPP) ureja postopke prenehanja in reorganizacije gospodarskih družb, ki so prezadolžene oziroma niso sposobne poravnati svojih obveznosti.

ZFPPIPP v 5. in 6. členu loči med postopki zaradi insolventnosti ter postopki prisilnega prenehanja. Postopki zaradi insolventnosti so postopek prisilne poravnave, postopek poenostavljene prisilne poravnave in stečajni postopki, ki se delijo na stečajni postopek nad pravno osebo, postopek osebnega stečaja ter postopek stečaja zapuščine. Postopka prisilnega prenehanja pa sta izbris iz sodnega registra brez likvidacije in prisilna likvidacija.

2.1.1 Postopki zaradi insolventnosti

Po 14. členu ZFPPIPP se gospodarska družba smatra za insolventno, če je trajnejše nelikvidna in dolgoročno plačilno nesposobna. Gospodarska družba se smatra za trajnejše nelikvidno, če v daljšem obdobju ni sposobna poravnati vseh obveznosti, ki so zapadle v tem obdobju, ter za plačilno nesposobno oziroma prezadolženo, če je vrednost premoženja manjša od vsote obveznosti družbe. V skladu z 49. členom ZFPPIPP se predhodni postopek zaradi insolventnosti začne z vložitvijo predloga za začetek postopka, glavni postopek zaradi insolventnosti pa se prične s sklepom sodišča o začetku postopka zaradi insolventnosti. S 122. členom ZFPPIPP so (določeni) podatki v postopkih zaradi insolventnosti objavljeni na spletni strani Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES).

Prisilna poravnava je postopek, preko katerega se poskuša insolventni gospodarski subjekt finančno rehabilitirati in prestrukturirati s pomočjo upnikov. Namen prisilne poravnave je odprava vzrokov za nelikvidnost, prezadolženost gospodarske družbe ter sklenitev dogovora z upniki glede odprtih terjatev. Postopek prisilne poravnave se izvede v primeru, da je za upnike ugodnejši od stečaja. Ko sodišče izda sklep o potrditvi prisilne poravnave, je ta za dolžnika in upnike obvezna (Korže, 2010).

Poenostavljena prisilna poravnava je skladno z 221. členom ZFPPIPP mogoča le za mikro podjetja. Bistvene posebnosti poenostavljene prisilne poravnave so neprijavljanje terjatev s strani upnikov, neizvajanje preizkusa terjatev ter neimenovanje upravitelja, uvede pa jo sodišče na podlagi predloga dolžnika. Predlogu je potrebno predložiti poročilo o finančnem poslovanju dolžnika, načrt finančnega prestrukturiranja ter izjavo dolžnika, da je poročilo resnično in pošteno prikazuje njegov finančni položaj. O sprejemu prisilne poravnave odločajo vsi upniki.

V primeru, da se ugotovi, da za gospodarsko družbo ni mogoča izvedba prisilne poravnave ali sanacija, ki bi družbi omogočila ohranitev obstoja, se nad družbo lahko prične izvajati stečajni postopek. Stečajni postopek upnikom omogoča, da svoje terjatve do dolžnika uveljavljajo iz njegovega celotnega premoženja in tako izterjajo sorazmerni del svoje terjatve. Višina sorazmernega dela je vezana na obseg celotnega premoženja dolžnika. Namen stečajnega postopka je enakomerno in sočasno poplačilo vseh upnikov (Hieng & Hieng, 1996; Korže, 2010).

V skladu z 223. členom ZFPPIPP je stečajni postopek dovoljeno voditi nad vsako pravno osebo, razen če za katero vrsto pravne osebe specifičen zakon ne določa drugače. Skladno z 51. členom ZFPPIPP stečajni postopek nad insolventno gospodarsko družbo nadzoruje pristojno okrožno sodišče. Ko sodišče izda sklep o začetku stečajnega postopka in je le-ta skupaj z oklicem o začetku stečajnega postopka objavljen v skladu z 243. členom ZFPPIPP, prenehajo pooblastila dolžnikovih zastopnikov, posloводства, prokuristov ter drugih pooblaščenecv za zastopanje. Pooblastila za zastopanje stečajnega dolžnika in vodenje njegovih poslov pa skladno z 245. členom ZFPPIPP pridobi upravitelj stečajnega postopka. Upravitelj stečajnega postopka mora o začetku stečajnega postopka nad gospodarsko družbo obvestiti izvajalce plačilnega prometa, ki vodijo dolžnikove transakcijske račune, saj po začetku stečajnega postopka v skladu z 246. členom ZFPPIPP izvajalec plačilnega prometa ne sme izvršiti nobenega plačila v breme dolžnikovega transakcijskega računa.

Ko sodišče izda sklep o končanju stečajnega postopka, se gospodarsko družbo izbriše iz registra, skladno s 376. in 377. členom ZFPPIPP.

2.1.2 Postopki zaradi prenehanja

S postopkom zaradi prenehanja gospodarska družba zaključi vsa pravna razmerja in razdeli preostalo premoženje (običajno med upnike). Ob koncu postopka izda sodišče sodno odločbo o prenehanju in izbrisu gospodarske družbe iz registra (Korže, 2010).

Postopek prisilne likvidacije gospodarske družbe v skladu s 419. in 420. členom ZFPPIPP začne sodišče na podlagi uradne dolžnosti ali pa na podlagi predloga sodišča, nadzornega organa in drugih oseb, ki jih določa zakon. Za stranke postopka prisilne likvidacije ZFPPIPP v 422. členu določa družbenike gospodarske družbe v postopku. Upniki gospodarske družbe pa v tem postopku niso upravičeni opravljati procesnih dejanj. Ker je cilj likvidacije, da družba uveljavi vse pravice, ki jih je pridobila tekom delovanja, ter da izpolni vse obveznosti do tretjih oseb, se postopek zaradi prisilne likvidacije v skladu s 423. členom ZFPPIPP ustavi, v kolikor se ugotovi, da je družba insolventna. V tem primeru sodišče začne stečajni postopek.

V skladu s 427. členom ZFPPIPP lahko sodišče izvede postopek izbrisa gospodarske družbe iz sodnega registra brez likvidacije, če je družba prenehala poslovati, nima premoženja in je izpolnila vse svoje obveznosti, če družba ne posluje na poslovnem naslovu, vpisanem v sodni register, ali pa če obstajajo kakšni drugi zakonski razlogi, ki so podlaga za izbris gospodarske družbe iz registra. Z izbrisom iz sodnega registra gospodarska družba preneha obstajati, kot določa 441. člen ZFPPIPP. Sklepi sodišča, ki so izdani v postopku izbrisa, se objavijo na spletni strani AJPES-a s 43. členom Zakona o sodnem registru (Ur.l. RS, št. 54/2007, 65/2008, 29/2009).

2.2 Zunanja revizija in podjetja v postopkih zaradi insolventnosti in prenehanja

Poslovodstvo mora pred začetkom revizije pripraviti oceno sposobnosti družbe, da bo v dogledni prihodnosti nadaljevala poslovanje ter da nima namena niti potreb, da bi prenehala poslovati, obstajati ali da bi ustavila ali občutno zmanjšala obseg poslovanja. Pri pripravi predpostavke o časovni neomejenosti delovanja (*ang. going concern assumption*) mora poslovodstvo upoštevati vse razpoložljive informacije (poslovanje družbe, zunanji dejavniki, okoliščine in zapletenost poslovanja). V primeru, da pa ima podjetje namen ali potrebo po ustavitvi delovanja ali večjem skrčenju obsega, pa mora biti to razkrito (Odar, 2009).

MSR 570 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009e) določa, da je revizorjeva naloga pridobiti ustrezne in zadostne revizijske dokaze o ustreznosti predpostavke o delujočem podjetju, ki jo je na podlagi računovodskih izkazov pripravilo podjetje, ter oceniti, ali obstaja pomembna negotovost glede okoliščin in dogodkov, ki bi lahko vzbudili dvom v sposobnost družbe, da nadaljuje kot delujoče podjetje v prihodnje. V skladu s tem je potrebno preveriti,

ali v podjetju obstaja trajnejša nelikvidnost oziroma prezadolženost v skladu z ZFPPIPP. V času do izdaje sklepa o začetku postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja je namreč revizija letnih poročil velikih in srednje velikih delniških družb obvezna v skladu s 57. členom ZGD-1.

MSR 570 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009e) najbolj očitne znake, ki kažejo na probleme z delovanjem podjetja v prihodnosti, razvršča v tri skupine, in sicer:

(1) Finančni znaki:

- zamude pri izplačilu ali ustavitve izplačevanja dividend;
- posojila z nespremenljivim rokom vračila, ki bodo kmalu zapadla v vračilo in za katera ni realnih možnosti, da bi bila podaljšana ali vrnjena, ali pretirano opiranje na kratkoročna posojila za financiranje dolgoročnih sredstev;
- spreminjanje pogojev dobaviteljev od dobav na odprt račun v posle s plačilom ob dobavi;
- onemogočeno pridobivanje virov financiranja za razvoj nujnih novih proizvodov ali drugih nujnih naložb;
- stanje čistih (neto) obveznosti ali čistih (neto) kratkoročnih obveznosti;
- negativni denarni tokovi iz poslovanja, ki jih nakazujejo obračunski ali predračunski računovodski izkazi;
- znaki, da bodo upniki odtegnili svojo finančno podporo;
- neugodni ključni finančni kazalniki;
- velike izgube pri poslovanju ali bistveno zmanjšanje vrednosti sredstev, ki se uporabljajo za ustvarjanje denarnih tokov;
- nezmožnost poplčila upnikov ob zapadlosti;
- nezmožnost izpolnjevanja določb iz posojilnih pogodb.

(2) Poslovni znaki:

- izguba pomembnega trga, ključnega kupca oziroma kupcev, franšize, licence ali glavnega dobavitelja oziroma dobaviteljev;
- izguba ključnih članov posloводства brez zamenjave;
- namere posloводства, da likvidira organizacijo ali ustavi poslovanje;
- pomanjkanje pomembnih materialov;
- pojav takega zelo uspešnega tekmeca;
- težave z delavci.

(3) Drugi znaki:

- spremembe zakona ali drugega predpisa ali vladne politike, za katere se pričakuje, da bodo neugodno vplivale na organizacijo;
- nerešeni pravni ali upravni postopki proti organizaciji, ki se lahko, če bodo uspešni, končajo z zahtevami, ki jih organizacija verjetno ne bo mogla izpolniti;
- nezavarovane ali prenizko zavarovane nesreče, ki bi se lahko zgodile;
- neizpolnjevanje kapitalskih ali drugih zakonskih zahtev.

Kljub revizorjevi potrditvi, da za družbo skladno z MSR 570 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009e) ne obstaja dvom v delujoče podjetje, to ni zagotovilo za obstoj, saj revizor ne more vnaprej napovedati nepredvidenih dogodkov (naravne omejitve revizorjevih zmožnosti). V primeru, da revizor ugotovi, da je uporaba predpostavke o delujočem podjetju ustrezna, vendar obstaja pomembna negotovost v zvezi z dogodkom ali okoliščino, ki lahko ogrozi delovanje družbe, in je ta negotovost ustrezno razkrita v računovodskih izkazih, revizor izrazi mnenje brez pridržkov, v svoje poročilo pa vključi odstavek o poudarjeni zadevi, kjer to negotovost razkrije. Če pa je uporaba predpostavke o delujočem podjetju neustrezna, revizor izrazi mnenje s pridržki ali odklonilno mnenje.

Tekom revidiranja podjetij v težavah pa obstaja tudi večja verjetnost, da revizor ugotovi napačne navedbe v računovodskih izkazih (prevare in/ali napake). MSR 240 napake (Slovenski inštitut za revizijo, 2009c) opredeljuje kot nenamerno pomoto v računovodskih informacijah (pisarniške napake v evidencah, napačno razumevanje dejstev, napačna uporaba računovodskih usmeritev ipd.). Prevare, ki povzročajo namerno pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih, MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009c) deli na napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja ter na napačne navedbe zaradi poneverbe sredstev. Za preprečevanje in odkrivanje prevar so odgovorni pristojni za upravljanje organizacije ter poslovodstvo.

Po podatkih nekaterih revizijskih hiš so možnosti za prevare v času gospodarske krize še dodatno narasle, saj so ljudje v takšnem okolju še bolj nagnjeni v finančne in druge oblike prevar ali kazniva dejanja. Zaradi povečane verjetnosti prevar morajo biti notranji in zunanji revizorji ter zaposlenci, ki so odgovorni za obvladovanje tveganj, nanje še bolj pozorni (Rošker, 2009).

Rezultati raziskave podjetja KPMG (2011) kažejo, da je profil prevarantov sledeč:

- 35 % prevarantov prihaja iz višjega managementa;
- največ prevar je v oddelku financ (32 %);
- 60 % prevarantov je delalo v podjetju več kot 5 let;
- 70 % prevarantov je starih med 36 in 45 let.

Rošker (2009) navaja tri osnovne skupine razvrščanja prevar, in sicer:

- namerno prikrojevanje računovodskih poročil;
- nezakonito prisvajanje sredstev in
- podkupljivost.

Revizor, ki izvaja revizijo, je skladno z MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009c) odgovoren za pridobitev sprejemljivega zagotovila, da so računovodski izkazi brez pomembno napačne navedbe zaradi napake ali prevare, pri čemer ostaja neizogibno tveganje neodkrite napačne navedbe zaradi naravnih omejitev revizije. Revizorjeva zmožnost, da odkrije prevaro, je odvisna od spretnosti krivca, ravni vpletenega, velikosti prikrojenih zneskov ter obsega in pogostosti prikrojevanja. Ves čas revizije mora revizor ohranjati poklicno nezaupljivost ter v primeru odkritja prevare ali suma prevare ustrezno ukrepati.

Po potrditvi začetka postopkov zaradi insolventnosti vložitev revizije skladno s 121. členom ZFPPIPP ni mogoča. Kljub temu pa ZFPPIPP v 141. in 142. členu določa, da mora biti predlogu za začetek postopka prisilne poravnave priloženo tudi revidirano poročilo o finančnem položaju in poslovanju dolžnika, pri čemer mora biti revizorjevo poročilo z mnenjem brez pridržkov. ZFPPIPP s 142. členom določa obveznost revizije za vse družbe v postopku prisilne poravnave, četudi po ZGD-1 k reviziji prej niso bile zavezane.

Stališče 9 – Revidiranje poročila o finančnem položaju in poslovanju dolžnika (Ur.l. RS, št. 80/2008) za naloge revizorja ob pregledu poročila o finančnem položaju in poslovanju dolžnika določa:

- preiskovanje seznama ločitvenih upnikov dolžnika;
- preiskovanje seznama navadnih terjatev upnikov do dolžnika;
- revidiranje bilance stanja, izkaza poslovnega izida in denarnih tokov, katerih presečni dan je zadnji dan koledarskega trimesečja, ki se je končalo pred uvedbo postopka prisilne poravnave;
- preiskovanje zneska povprečnih mesečnih stroškov rednega poslovanja dolžnika;
- preiskovanje seznama podrejenih terjatev upnikov do dolžnika.

Revizor mora pri revidiranju v teh okoliščinah skladno z MSR 540 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009d) presoditi realnost usklajenosti predpostavk za sanacijo podjetja, uporabljenih obrestnih mer pri diskontiranju denarnih tokov ter eventualno uporabljene poštene vrednosti.

2.3 Napake revizijskega mnenja

Kakovost revizijskih storitev poskušajo zagotavljati zakonodajni predpisi, standardi in notranji sistemi zagotavljanja kakovosti. Kljub še dodatnemu nadzoru s strani Agencije in Inštituta pa vseeno prihaja do napak pri izdaji revizijskih mnenj. Te so skupaj z načini za preprečevanje napak predstavljene v tem podpoglavju.

2.3.1 Kakovost revizijskih storitev in preprečevanje napak

V skladu z MSR 220 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009b) je za posel zadolžen revizijski partner odgovoren, da bo revizijski posel opravljen kakovostno. Z izvajanjem postopkov za obvladovanje kakovosti revizor pridobi sprejemljivo zagotovilo, da je revizija skladna z zakonskimi, regulativnimi in strokovnimi standardi ter da je izdano revizijsko poročilo ustrezno in okoliščinam primerno. Revizijski partner mora članom delovne skupine ustrezno predstaviti pomen kakovosti revizije, saj je le-ta bistvena pri izvajanju revizijskega posla. Revizija je lahko kakovostno opravljena, le če se celotna revizijska skupina ravna v skladu z usmeritvami in postopki obvladovanja kakovosti v podjetju ter se zaveda izražanja, sporočanja pomislekov brez strahu za povračilne ukrepe.

Poleg notranjih sistemov za nadzor kakovosti opravljenih revizij pa skladno s 6. členom ZRev-2 nadzor opravljata tudi Inštitut in Agencija. Vsaka revizijska družba, ki revidira podjetja, katerih vrednostni papirji so predmet trgovanja na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, je s strani Inštituta pregledana najmanj enkrat v treh letih, ostale revizijske družbe pa najmanj enkrat v šestih letih. Prav tako kot Inštitut lahko tudi Agencija opravlja nadzor nad kakovostjo revidiranja. Poleg drugih nalog in pristojnosti pa Agencija odloča tudi o postopkih nadzora nad kakovostjo dela revizijskih družb in pooblaščenih revizorjev ter izreka ukrepe nadzora (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2013).

Nadzor nad revizijsko družbo v skladu s 74. členom ZRev-2 vključuje:

- neposreden nadzor nad revizorji in preverjanje neodvisnosti pooblaščenega revizorja od naročnika revizije;
- pregled zaračunanih revizijskih storitev;
- pregled sistema obvladovanja kakovosti znotraj revizijske družbe (spoštovanje etičnih zahtev, oblikovanje revizijskih skupin, izvajanje poslov v skladu s pravili revidiranja, prevzemanje odgovornosti za kakovostno opravljeno delo);
- preverjanje skladnosti postopkov revidiranja s pravili revidiranja;
- preverjanje sestave revizijskih skupin in število porabljenih delovnih ur (ocena kakovosti in količine porabljenih dejavnikov).

V primeru ugotovljenih nepravilnosti lahko Agencija v skladu z 80. členom ZRev-2 revizijski družbi odredi odpravo kršitev, dodatne ukrepe ali odvzame dovoljenje. Z

namenom preverjanja spoštovanja določb ZRev-2 in načrtovanja nadziranja kakovosti revidiranja Pravilnik o poročanju revizijskih družb med drugim določa tudi poročanje Agenciji in Inštitutu o sklenjenih pogodbah o revidiranju računovodskih izkazov ter o številu podpisanih revizorjevih poročil (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2010).

Agencija je v obdobju od leta 2009 do leta 2012 izdajala odločbe o odpravi kršitev revizijskim družbam predvsem zaradi nedoseganja minimalno določenega časa prisotnosti pri revidiranju, izvajanja storitev brez predhodno sklenjene pogodbe ali opravljanja drugih dejavnosti poleg rednega revidiranja (izvajanje storitev notranjega revidiranja in revizije računovodskih izkazov istemu naročniku) (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2011; Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2012; Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2013).

Neposredni nadzor nad kakovostjo dela pooblaščenega revizorja Agencija opravi s pregledom celotne revizijske dokumentacije, ki se nanaša na revizijo najmanj enega naročnika in je bila le-ta opravljena v obdobju od zadnjega opravljenega nadzora (Agencija za nadzor nad revidiranjem, 2013). V primeru ugotovljenih nepravilnosti lahko Agencija v skladu s 53. členom ZRev-2 revizorju odredi odpravo kršitev, opomin, pogojni odvzem dovoljenja ali pa odvzame dovoljenje. Kot enega izmed razlogov za odvzem dovoljenja za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja ZRev-2 v 54. členu določa kršitev pravila revidiranja, zaradi katerega je podpisano revizijsko poročilo pomanjkljivo ali zavajajoče.

Tekom nadzora, od leta 2009 do leta 2012, je Agencija ugotovila tudi nekaj nepravilnosti, ki so povezane z izdajo neustreznega revizijskega mnenja pooblaščenega revizorja, kot na primer:

- neustrezen pregled oziroma ne pridobitev revizijske dokumentacije, ki je podlaga za pridobitev zadostnih revizijskih dokazov in oblikovanje mnenja;
- neustrezno revizijsko mnenje zaradi za računovodske izkaze pomembnega nesoglasja s poslovodstvom.

2.3.2 Napake revizijskega mnenja tipa I in II

Pri odločanju, ali podati mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali brez, prihaja do napak tipa I in II. Z napako tipa I revizorji podajo mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve podjetju, za katerega se izkaže, da njegov obstoj v prihodnosti ni dvomljiv. Z napako tipa II pa revizorji podajo mnenje brez pridržkov podjetju, ki nato propade (Carey, Kortum, & Moroney, 2012).

Slika 1: Matrika mnenj brez pridržkov

Mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Podjetje nadaljuje s poslovanjem	Podjetje propade
Da	Napaka tipa I	Ni napake
Ne	Ni napake	Napaka tipa II

Vir: Povzeto po G. Nogler & I. Jang, Auditor's Going-Concern Modification Decision in the Post-Enron Era, 2012, str. 54.

Do napak tipa I in II lahko pride zaradi treh pomembnejših vzrokov, in sicer je eden od vzrokov pomanjkanje delovnih izkušenj revizorjev, v primeru, da gre za revidiranje posebne vrste panoge (npr. industrija), oziroma pomanjkanje poznavanja panoge nasploh. Drugi vzrok za možne napake je ekonomski vpliv revidirane stranke, kjer revizor izda mnenje brez pridržkov, da bi se izognil izgubi stranke v prihodnje, ali pa izda nepotrebno mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, da bi ohranil svoj ugled v primeru propada podjetja. Do napake pri izdaji mnenja pa lahko pride tudi zaradi nepričakovanih dogodkov, ki niso mogli biti predvideni (pridobitev ali izguba pomembne stranke, spremembe na trgu). Tovrstnim napakam se namreč ne more izogniti niti popolnoma neodvisen in kompetenten revizor (Barnes & Renart, 2013).

Geigern in Raghunandan (2002) menita, da oba tipa napak škodujeta podjetju in zvišujeta stroške. Zaradi škode, ki jo napaka tipa II naredi investitorjem zaradi neopozarjanja na morebiten propad družbe, se zakonodaja osredotoča predvsem na zmanjševanje tovrstnih napak. Tudi revizorji poskušajo omejiti napake tipa II, saj jim lahko le-te prinesejo velike stroške, izgubo ugleda in bodočih strank. Na drugi strani pa Hudaib in Cooke (2005) ter Vanstraelen (2003) opozarjajo na posledice napak tipa I. Tovrstne napake namreč podjetja spodbujajo k menjavi revizijske družbe, v upanju, da dobijo mnenje brez pridržkov. Poleg tega imajo lahko napake tipa I velik vpliv na poslovanje trenutno »zdravega« podjetja v prihodnje, saj imajo v mnogih primerih takšna podjetja probleme pri pridobivanju novih investitorjev in ugodnih posojil.

Odločitev revizorja, ali podjetju izdati mnenje brez pridržkov in s tem tvegati napako tipa II ali podjetju izdati mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, čeprav njegovo poslovanje v prihodnje ni ogroženo (napaka tipa I), na koncu temelji na zaznanih, pričakovanih stroških, ki bi jih morebitna napaka lahko povzročila. Namesto tehtanja, kaj je za revizijsko družbo in revizorja bolj ugodno, pa bi se moral revizor bolj osredotočiti na objektivno ocenjevanje možnosti, da podjetje pod takšnimi pogoji v prihodnje ne bo moglo

normalno poslovati, in tako optimalno zmanjšati pojav katere od napak pri izdaji revizijskega mnenja (Myers et al., 2013).

Barnes (2004) je razvil model za napovedovanje revizorjevega obnašanja oziroma možnosti izdaje revizijskega mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. Rezultati so pokazali, da revizor izda mnenje z napako tipa I ali II, če meni, da obstaja veliko tveganje, da bo prišlo do tožbe. Tucker, Matsumra in Subramanyam (2009) ter Blay (2005) pa so mnenja, da se zaradi morebitnih stroškov tožb revizorji bolj konservativno odločajo za izdajo mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, četudi naredijo napako tipa I, saj je cena tožb v primeru, da izdajo mnenje brez pridržkov in naredijo napako tipa II, bistveno višja.

Barnes in Renart (2013) ugotavljata, da ima največji vpliv na obe napaki revizijskega mnenja neodvisnost revizorja. Grožnja neodvisnosti se pojavi, ko odločitve revizorja niso vezane na potrebe delničarjev in lastnikov, ki želijo objektivno mnenje, temveč na potrebe podjetja ali lastne potrebe oziroma težnje. Pri zagotavljanju neodvisnosti imajo nekoliko boljše pogoje večje revizijske hiše, saj se lažje uprejo vplivu/barantanju stranke v primeru, da le-ta ne predstavlja pomembnejšega dela prihodkov revizijske družbe. Na povezavo med prihodki, ki jih revizija posamezne družbe prinese revizijski družbi, ter izdanim revizijskim mnenjem opozarja tudi Sikka (2009). Večja kot je odvisnost revizijske družbe od prihodkov stranke, večja je namreč verjetnost za njihov molk oziroma izdajo revizijskega mnenja brez pridržkov.

V skladu z MSR 220 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009b) bi moral partner, zadolžen za posel, preveriti in prepoznati nevarnost za neodvisnost pri opravljanju revizijskega posla. V primeru, da prepoznane nevarnosti neodvisnosti varovala ne morejo odpraviti ali zmanjšati na sprejemljivo raven, pa bi moral partner o tem obvestiti pristojne osebe v podjetju.

V nekaterih primerih pa napačno izdano mnenje, torej z napako tipa I ali II, v bistvu ni napaka, ki bi se ji revizor lahko izognil. V primeru, da podjetje dobi mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, kmalu po izdaji le-tega pa nov denarni tok (nova stranka, investitor), revizor tega ni mogel predvideti. Prav tako se lahko dogajanje na trgu hitro spremeni in neko povsem dobro stoječe podjetje z mnenjem brez pridržkov zaide v težave pri poslovanju, česar revizor ne more predvideti. Gibanje napak tipa I in II ter njihov vpliv na poslovanje je spremljalo skozi čas mnogo avtorjev, kot so Altman (1982), Mutcher in Williams (1990), Garsombke in Choi (1992), Nogler (1995, 2008), Geiger (1998), Feldmann in Read (2010). Največje razlike pri gibanju napak so avtorji opazili v času pred in po propadu podjetja Enron. Povzetek rezultatov kaže, da 80–95 % podjetij, ki dobijo mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve (napaka tipa I), nato ne propade. Po drugi strani pa približno 50 % propadlih podjetij ni dobilo revizijskega mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve (napaka tipa II). Omenjeni odstotek propadlih podjetij je med leti nihal (Carey et al., 2012).

Nogler in Jang (2012) svetujeta sledeče aktivnosti za preprečitev izdaje mnenja z napako tipa I ali II:

- ocenitev možnosti, dvoma v delujoče podjetje za vse stranke;
- upoštevanje makroekonomske klime in začetnih znakov finančnih problemov;
- preučitev, ali je izguba iz poslovanja slučajna ali ponavljajoča iz leta v leto;
- preučitev, ali so nizki dohodki podjetja slučajni ali le nadaljnji trend iz preteklih let;
- upoštevanje gibanja razmerja med tekočimi sredstvi in obveznostmi, saj več stečajev nastane iz problema nelikvidnosti kot insolventnosti;
- upoštevanje vpliva starih zalog ter neizterljivih terjatev pri tekočih kazalnikih podjetja, ki so presegli vrednost 1,0;
- preučitev denarnega toka iz poslovanja (zdrava podjetja imajo ponavljajoči pozitiven denarni tok iz poslovanja);
- realna primerjava pozitivnih neto dohodkov z negativnimi denarnimi tokovi iz poslovanja;
- ocenitev, ali obstaja verjetnost za tehnično napako v izkazih;
- upoštevanje nefinančnih faktorjev (fluktuacija zaposlenih, odvisnost od posameznega kupca in dobavitelja, sestava prihodkov, tožbe v teku);
- upoštevanje dogodkov, ki so se zgodili tik pred izdajo mnenja (izguba pomembnega kupca, nova tožba).

3 PREGLED ZNANSTVENE LITERATURE IN RAZVOJ HIPOTEZ

Kakšna revizijska mnenja so dobila podjetja v finančnih težavah, kdo jih je izdal ter kakšne posledice so prinesla, so vprašanja, ki so si jih postavili mnogi avtorji, njihove ugotovitve pa so predstavljene v nadaljevanju.

3.1 Revizijska mnenja brez pridržkov z ali brez odstavka o poudarjanju zadeve

Precejšnje število akademikov je že preučevalo spremembe poslovnega okolja skozi čas ter njihov vpliv na odločitev revizorja za izdajo revizijskega mnenja brez pridržkov (z ali brez odstavka o poudarjanju zadeve). Dogodki, kot je propad podjetja Enron ter kasneje globalna finančna kriza, so povzročili povečanje poslovnega tveganja. Povečanje tveganja, ki se lahko odraža tudi v nesposobnosti podjetja, da nadaljuje s poslovanjem v prihodnje, pa naj bi bilo razvidno tudi iz revizijskih poročil (Feldmann & Read, 2010).

Obdobje pred in po propadu podjetja Enron

Geiger, Raghunandan in Rama (2005) so analizirali revizijska poročila propadlih ameriških podjetij v obdobjih 1991–1992 ter 2002–2003. Ob primerjavi pogostosti napake tipa II so opazili manjši odstotek napak v času po propadu podjetja Enron. Odkritje kaže, da so po propadu podjetja Enron revizorji postali bolj konservativni pri izdaji mnenj brez pridržkov,

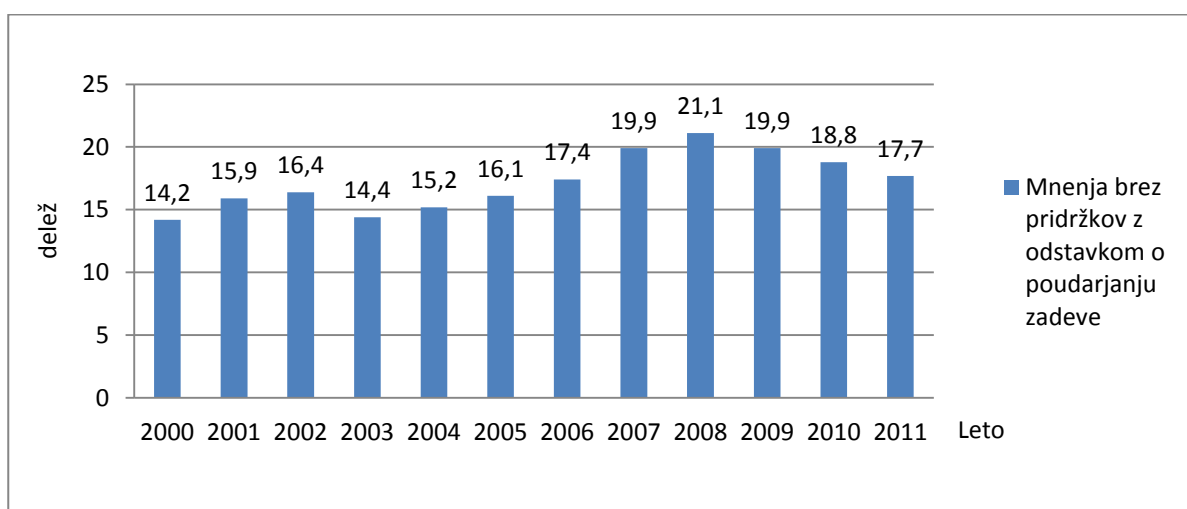
da bi se izognili napakam tipa II. Ob preučevanju bankrotiranih ameriških podjetij v obdobju od januarja 1997 do decembra 2005 je Nogler (2008) ugotovil, da je 44,5 % podjetij, ki so propadla pred propadom podjetja Enron, dobilo revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. V preučevanem obdobju po propadu podjetja Enron pa je odstotek propadlih podjetij, ki so dobila revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, znašal 61,5.

Carcello, Vanstraelen in Wilenborg (2009) so preučevali gibanje napak tipa I in II na vzorcu belgijskih podjetij v finančnih težavah. Ob primerjavi obdobj 1995–1996 ter 2001–2002 je bil ugotovljen podoben trend kot pri ameriških podjetjih. Število revizijskih mnenj z napako tipa II se je namreč po propadu podjetja Enron zmanjšalo, povečalo pa se je število revizijskih mnenj z napako tipa I.

Obdobje pred in po globalni finančni krizi

Feldmann in Read (2010) sta v svoji raziskavi poskušala ugotoviti, kako dolgo je trajal vpliv propada podjetja Enron in sprejetje Sarbanes-Oxleyjevega zakona na revizijska mnenja. Ob pregledu revizijskih poročil ameriških podjetij v finančnih težavah sta ugotovila, da so revizorji že po letu 2003 postali manj konservativni, ter tako dokazala, da je bil vpliv kratkotrajen. V letih 2006 in 2007 je namreč odstotek revizijskih mnenj z napako tipa II znašal že kar 49 % in se tako vračal na stanje pred letom 2001.

Slika 2: Gibanje deleža mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ameriških podjetij v obdobju od leta 2000 do leta 2011

Vir: D. Whalen & M. Cheffers, 2011 Going Concerns: A Twelve Year Review, 2012.

Revizijska poročila ameriških podjetij pa preučujeta tudi Whalen in Cheffers (2012). Na sliki 2 je prikazano gibanje deleža revizijskih mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, ki se nanaša na predpostavko delujočega podjetja, v obdobju od leta

2000 do leta 2011. V raziskavo so bila zajeta vsa revizijska poročila, ki so jih podjetja morala posredovati komisiji za trgovanje z vrednostnimi papirji (angl. *Securities Exchange Commission*). Kot je razvidno iz prikaza, se je delež revizijskih mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve v obdobju po propadu podjetja Enron povečal ter nato občutno zmanjšal v letu 2003. Kljub naraščanju deleža mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve od leta 2004 do leta 2006 pa se je delež le-teh najbolj občutno povečal v letu 2007. Naraščanje deleža je trajalo tudi v letu 2008, v kasnejših letih pa je delež revizijskih mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve zopet začel padati.

Podoben vpliv globalne finančne krize na revizijska poročila so Xu et al. (2011) ugotovili tudi ob preučevanju avstralskih podjetij. V analizo je bilo zajetih 8382 avstralskih podjetij, ki predstavljajo 95 % podjetij, ki so trgovala na organiziranem trgu vrednostnih papirjev v Avstraliji, v obdobju od leta 2005 do leta 2009. V preučevanem obdobju je število mnenj brez pridrzkov padalo, nasprotno pa je naraščal delež mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. V obdobju od leta 2005 do leta 2007 je tako delež revizijskih mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve znašal 12 %, v letu 2008 se je dvignil že na 18 % in v letu 2009 na 22 %. Izmed vseh podjetij, ki so v preučevanem obdobju dobila mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, jih je v naslednjih 15 mesecih propadlo 2–6 %. Delež podjetij, ki so pred propadom dobila mnenje brez pridrzkov, pa se je gibal med 0–65 %.

Na podlagi raziskav različnih avtorjev v preteklosti Feldmann in Read (2010) povzemata, da so revizijske družbe po letu 2001 (propad podjetja Enron) in po letu 2008 (začetek finančne krize) postale bolj konservativne pri izdaji revizijskih mnenj v primerjavi z obdobjem pred letom 2001 ter obdobjem od leta 2003 do leta 2008.

Carey et al. (2012) so povzeli deskriptivne rezultate avtorjev, ki so preučevali pojav napake tipa II. Delež podjetij, ki pred propadom niso dobila revizijskega mnenja brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, je skozi čas nihal, v povprečju pa je pred propadom revizijsko mnenje brez pridrzkov dobilo približno 50 % podjetij. Ker želim preveriti, ali so delniške družbe v Sloveniji v obdobju od leta 2008 do leta 2013 dobile revizijsko mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve pred začetkom finančnih težav ter ali so revizorji v pojasnjevalnih odstavkih opozarjali na dvom v nemoteno poslovanje v prihodnje, postavljam sledeči hipotezi.

Hipoteza 1: Delniške družbe, ki so se znašle v postopku zaradi insolventnosti, so v predhodnih letih enako verjetno dobile revizijsko mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve kot delniške družbe, ki so se soočile s postopkom zaradi prenehanja.

Hipoteza 2: Postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja nima vpliva na verjetnost, da bodo investitorji v revizijskem poročilu v odstavku o poudarjanju zadeve opozorjeni na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

3.2 Primerjava revizijskih mnenj velikih in manjših revizijskih družb

Stališča avtorjev o kakovosti revizijskih poročil in posledično pravilnosti revizijskih mnenj, ki jih izdajo velike ali manjše revizijske hiše, so različna. DeAngelo (1981) ter Geiger in Rama (2006) menijo, da velike revizijske družbe (KPMG, Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers) opravljajo kvalitetnejše revizije, saj bi jim izguba ugleda in stroški tožb zaradi neprimerne mnenja povzročili več škode kot zaslužka. Craswell, Stokes in Laughton (2002) pa trdijo, da manjše revizijske družbe nimajo enakih virov (finančnih in intelektualnih) kot velike revizijske družbe in so posledično manj kompetentne pri odkrivanju napak, vendar se te pomanjkljivosti zavedajo in zato izdajo več revizijskih mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve oziroma so pri izdaji revizijskega mnenja bolj konservativne.

Myers et al. (2013) so z raziskavo preučevali revizijska poročila, ki so jih revizorji izdali v obdobju od leta 2000 do 2006. Ugotovili so, da je pri manjših revizijskih družbah zelo upadlo število revizijskih mnenj z napako tipa II in precej naraslo število revizijskih mnenj z napako tipa I. V istem obdobju je bilo tudi pri velikih revizijskih družbah možno zaznati povečanje napak tipa I, vendar pa se v povezavi s tem ni spremenilo število napak tipa II. V splošnem naj bi manjše revizijske družbe postale bolj konservativne pri izdaji revizijskih mnenj, medtem ko naj bi se kakovost revizijskih storitev velikih revizijskih družb v splošnem izboljšala. Avtorji tako zagovarjajo stališče, da velike revizijske družbe izvajajo kvalitetnejše revizijske storitve kot manjše revizijske družbe.

Velike revizijske družbe naj bi izvajale kvalitetnejše revizijske storitve, ker to pričakujejo njihove stranke in ker imajo velike revizijske družbe stranke, ki so pri svojih napovedih konservativne. Stranke velikih revizijskih družb naj bi prav tako bile manj podvržene goljufijam in tožbam, pri poslovanju naj bi uporabljale ustaljene računovodske prakse ter imele večjo tržno vrednost. Tudi investitorji naj bi bolj zaupali v poštenost izkazov, ki jih je pregledala ena izmed večjih revizijskih družb. Prav tako naj bi se velike revizijske družbe na finančno krizo pripravile z izobraževanjem kadrov. Glavni poudarki izobraževanj so bili na prepoznavanju znakov težav v podjetju, planiranju revizije ter odzivu ob ugotovitvi težav. Ključna tveganja so izpostavili pri ocenjevanju vrednosti sredstev, dvomu v delujoče podjetje, vrednotenju finančnih instrumentov in dobrega imena ter planiranju zadolževanja (Farber, 2005; Krishnan & Shauer, 2000; Myers et al., 2013; Xu et al., 2011).

V prid velikih revizijskih hiš so tudi raziskave, ki so jih opravili Boone, Khurana in Raman (2010) in kažejo, da so v obdobju od leta 2003 do leta 2006 velike revizijske družbe podale kasneje propadlim podjetjem več revizijskih mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve kot manjše revizijske družbe.

Sikka (2009) pa je s svojo analizo revizijskih mnenj, ki so jih prejele nekatere svetovno znane banke pred javnim priznanjem večjih finančnih težav, omajal zaupanje v kakovost revizijskih storitev, opravljenih s strani velikih revizijskih družb. Na podlagi računovodskih

izkazov za finančno leto 2007 so dobile revizijska mnenja brez pridržkov sledeče kasneje propadle banke:

- **Velika Britanija** – Abbey National, Alliance and Leicester, Barclays, Bradford and Bingley, HBOS, Lloyds TBS, Royal Bank of Scotland;
- **Združene države Amerike** – Citigroup, Fannie Mae, Freddie Mac, Indymac, TCF Financ Corp, Thornburg Mortgage, US Bancorp, Wachovia, Washington Mutual;
- **Islandija** – Glitnir, Kaupthing Bank, Landsbanki;
- **Nizozemska** – Fortis, ING;
- **Nemčija** – Hypo Real Estate;
- **Švica** – UBS;
- **Francija in Belgija** – Dexia.

Vse našteve banke so dobile za svoje izkaze mnenje brez pridržkov od ene od večjih revizijskih družb. Med pregledom revizijskih poročil pa je avtor opazil tudi pomembna dejstva, ki bi lahko imela velik vpliv na izdano revizijsko mnenje. V mnogih primerih je namreč za eno banko ista revizijska družba opravljale revizijske in nerevizijske storitve, kar spodbudi vprašanje o neodvisnosti revizorjev pri njihovem delu. Poleg tega pa so opravljene storitve revizijskim družbam prinesle večmilijonske prihodke, ki pa so lahko predstavljali precejšen delež v celotnih prihodkih revizijske družbe (Sikka, 2009).

Prevladujoče mnenje različnih avtorjev je, da velike revizijske hiše pri izdaji revizijskih mnenj naredijo manj napak tipa II. Ker želim preveriti, ali to drži tudi na primeru delniških družb v Sloveniji, ki so se s finančnimi težavami soočile v obdobju od leta 2008 do leta 2013, postavljam sledeči hipotezi.

Hipoteza 3: Velike štiri revizijske družbe bolj verjetno izdajo mnenje brez pridržka z odstavkom o poudarjanju zadeve ali mnenje s pridržkom.

Hipoteza 4: Velike štiri revizijske družbe v odstavkih o poudarjanju zadeve pogosteje opozorijo na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

3.3 Zamenjave revizijskih družb

Preko 100 britanskih podjetij z lestvice FTSE v povprečju sodeluje z isto revizijsko družbo kar 48 let, precej drugačno pa ni niti stanje v nekaterih drugih evropskih državah. Obvezna rotacija revizijskih družb je namreč prepuščena odločitvam oblasti v posamezni državi, mnenja o pozitivnih in negativnih učinkih le-te pa so zelo različna (Auditor rotation. Musical chairs, 2011). Velik vpliv na odločitev podjetja o zamenjavi revizijske družbe pa ima, predvsem v času finančne krize, pridobljeno revizijsko mnenje.

Vanstraelen (2003) kot možne razloge za zamenjavo revizijske družbe navaja ceno revizijskih storitev, odzivnost revizorja, združitve in delitve podjetja, notranjo politiko podjetja o rotaciji revizijskih družb, spremembe lastništva ali vodstvenega kadra, slabe delovne odnose z revizorjem, nestrinjanje z revizorjevim poročilom in finančne težave podjetja.

Za zamenjavo revizorja se pogosto odločijo podjetja, ki so neupravičeno dobila mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve na svoje računovodske izkaze (napaka tipa I). Upajoč na revizijsko mnenje brez pridržkov pa se za zamenjavo revizijske družbe odločajo tudi podjetja, ki so v preteklem letu dobila (pravilno) mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve (Hudaib & Cooke, 2005; Krishnan & Stepens, 1996).

Lennox (2000), ki je zamenjavo revizijskih družb preučeval pri britanskih podjetjih, ter Vanstraelen (2003), ki je zamenjavo revizijskih družb preučevala na primeru belgijskih podjetij, sta prišla do ugotovitve, da se večina podjetij, ki »preživijo« kljub revizijskemu mnenju brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, naslednje leto odloči za zamenjavo revizijske družbe.

Firth (2002) je ugotovil povezavo med morebitno zamenjavo revizorja, revizijskim mnenjem brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve in velikostjo stranke. Po njegovem mnenju imajo velika podjetja manjšo možnost, da dobijo revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, in posledično obstaja manjša verjetnost, da bodo ta podjetja v prihodnje želela zamenjati revizijsko družbo. Podobno sta na primeru ameriških podjetij odkrila tudi Krishnan in Stepens (1996). Majhna ameriška podjetja, ki običajno niso revidirana s strani ene izmed večjih revizijskih družb, namreč zamenjajo revizijsko družbo takoj, ko dobijo revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali pa še slabše revizijsko mnenje.

Richardson (2006) je analiziral trend zamenjave revizijskih družb na primeru kanadskih podjetij pred in po oziroma med gospodarsko krizo. Ugotovil je, da so podjetja, ki so se odločila za zamenjavo revizijske družbe pred gospodarsko krizo, za novega revizorja raje izbrala veliko revizijsko družbo kot manjšo. V času med gospodarsko krizo pa se je trend ravno obrnil. Podjetja so namreč raje zamenjala velike revizijske družbe za manjše. Ob preučevanju vpliva zamenjave revizijske družbe na revizijsko mnenje pa sta Krishnan in Stepens (1996) ugotovila, da so novo izbrane revizijske družbe pri revidiranju podjetij, ki konstantno menjajo revizijsko družbo, bolj konservativne in pogosteje izdajo revizijska mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve.

Citron in Taffler (1992) sta ob preučevanju britanskih podjetij v finančnih težavah, ki so od revizorjev prejela revizijska mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, opazila, da so se v večini primerov takšna podjetja v naslednjem letu odločila za zamenjavo revizijske družbe. Hudaib in Cooke (2005), sta ugotovila, da se britanska podjetja, ki so v

finančnih težavah in so na svoje računovodske izkaze prejela revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, poleg tega pa je pri njih prišlo tudi do zamenjave pri vodstvenih kadrih, v večini primerov odločijo za zamenjavo revizijske družbe. Za zamenjavo revizijske družbe pa so se pogosteje odločila tudi podjetja z revizijskim mnenjem brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, ki so zamenjala vodstveni kader in niso v finančnih težavah, v primerjavi s podjetji, ki so dobila revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve in niso zamenjala vodstvenega kadra ter so v finančnih težavah.

Nasser, Wahid, Nazri in Hudaib (2006), ki so preučevali zamenjave revizijskih družb na primeru malezijskih podjetij v obdobju od leta 1990 do 2000, pa so prišli do ugotovitve, da so podjetja v finančnih težavah bolj nagnjena k zamenjavi revizijske družbe v primerjavi s podjetji, ki finančnih težav nimajo.

Ker želim preveriti, ali so se delniške družbe v finančnih težavah v Sloveniji pogosto odločale za zamenjavo revizijske družbe, ter ugotoviti, kakšen vpliv je imela njihova zamenjava na revizijsko mnenje, postavljam sledečo hipotezo.

Hipoteza 5: Delniške družbe v finančnih težavah niso zamenjale revizijske družbe kljub prejetemu mnenju brez pridržka z odstavkom o poudarjanju zadeve ali mnenju s pridržkom.

4 IZBOR DELNIŠKIH DRUŽB IN ANALIZA PODATKOV

V analitični del magistrskega dela so zajeta revizijska mnenja, ki so jih dobile delniške družbe v Sloveniji, ki so v obdobju od leta 2008 do leta 2013 pričele s postopkom stečaja, prisilne poravnave, likvidacije ali pa so bile v tem obdobju izbrisane iz poslovnega registra.

4.1 Metodologija in pridobivanje podatkov

Analiza podatkov temelji na zbranih sekundarnih podatkih. Na podlagi izpisa podjetij, ki so v obdobju od leta 2008 do leta 2013 prejela objavo sodišča o pričetku postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, je bil ustvarjen izbor delniških družb v finančnih težavah. Izpis podjetij je bil narejen s pomočjo portala BIZI.SI. Izmed teh družb so bile nato na podlagi podatkov iz letnih poročil izbrane delniške družbe, ki so oziroma so bile zavezane k reviziji letnih računovodskih izkazov. Za vsako posamezno, k reviziji zavezano delniško družbo so bila nato pregledana revizijska poročila v času pred finančno stisko ali finančno reorganizacijo podjetja. Večina revizijskih poročil je bila pridobljena preko spletne strani AJPES in BIZI.SI, nekatera pa tudi s spletnih strani preučevanih delniških družb.

Revizijska mnenja preučevanih delniških družb sem nato za namene analize združila v 3 skupine. V prvo skupino M3 so bila vključena vsa preučevana revizijska mnenja, ki so jih delniške družbe dobile dve leti pred začetkom finančnih težav oziroma na računovodske

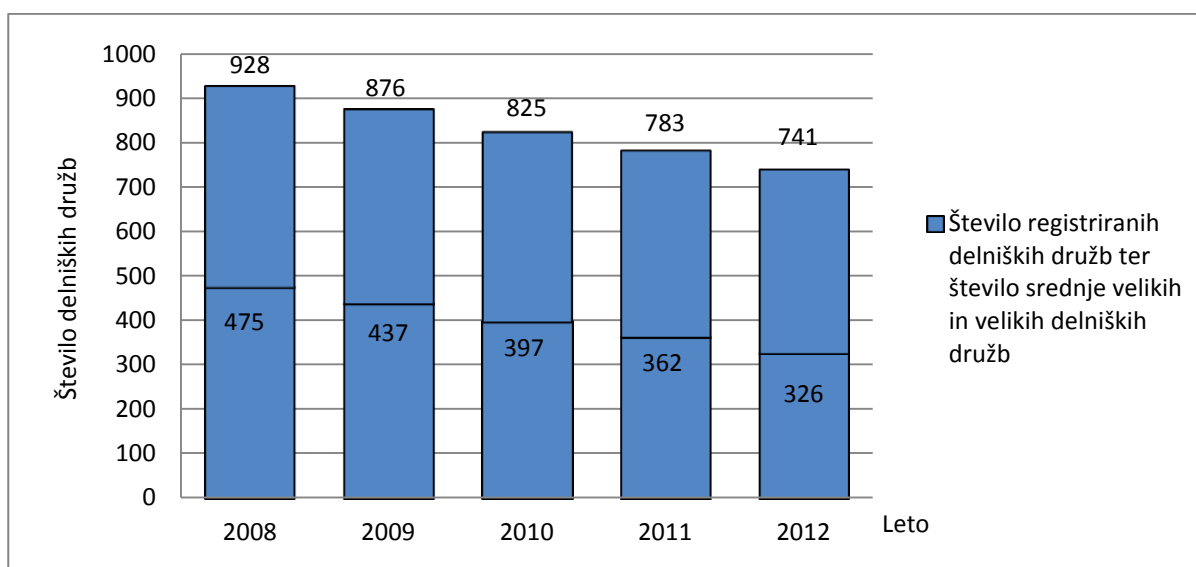
izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav. V skupino M2 so vključena vsa preučevana revizijska mnenja, ki so jih delniške družbe dobile eno leto pred začetkom finančnih težav oziroma na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav. Skupina M1 pa predstavlja revizijska mnenja, ki so jih delniške družbe dobile v letu pričetka postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja oziroma na računovodske izkaze za prvo leto pred pričetkom finančnih težav.

Prejeta revizijska mnenja so bila analizirana v programu SPSS, ki omogoča izvedbo t-testov, izračun frekvenc, prikaz podatkov v kontingenčnih tabelah ter izračun vrednosti, kot je Pearsonov χ^2 . Rezultati so v magistrskem delu predstavljeni in razloženi s pomočjo opisne statistike, grafov in tabel. Na podlagi rezultatov analize in pregleda revizijskih mnenj so nato bile potrjene oziroma ovržene postavljene hipoteze, splošne ugotovitve pa so bile primerjane tudi s tistimi v znanstveni in strokovni literaturi.

4.2 Analiza podatkov in preverjanje hipotez

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2013) je bilo v letu 2008 registriranih 928 delniških družb, ki so med letom opazovanja izkazale prihodek ali zaposlene osebe oziroma osebe, ki delajo, v letu 2009 je bilo teh družb 876, v letu 2010 825, v letu 2011 783 ter v letu 2012 741.

Slika 3: Delniške družbe v obdobju od leta 2008 do leta 2012

Kot je razvidno iz slike 3, število delniških družb iz leta v leto pada. Prav takšen trend pa se pojavi tudi pri številu delniških družb, ki se po številu zaposlenih (nad 50) uvrščajo v skupino srednje velikih in velikih delniških družb. Izmed 928 delniških družb jih je tako v letu 2008 475 oz. 51,18 % spadalo v skupino srednje velikih in velikih družb, pri čemer je za merilo velikosti uporabljeno število zaposlenih 50 in več. V letu 2009 je 437 oziroma

49,88 % izmed 876 delniških družb spadalo v skupino srednje velikih in velikih družb, pri čemer je za merilo velikosti uporabljeno število zaposlenih 50 in več. V letu 2010 je izmed 825 delniških družb 397 oziroma 48,23 % delniških družb spadalo v skupino srednje velikih in velikih družb, pri čemer je za merilo velikosti uporabljeno število zaposlenih 50 in več. Izmed 783 delniških družb jih je v letu 2011 spadalo v skupino srednje velikih in velikih delniških družb 362 oz. 46,23 %, pri čemer je za merilo velikosti uporabljeno število zaposlenih 50 in več. V letu 2012 pa je izmed 741 delniških družb 326 oziroma 43,99 % delniških družb spadalo v skupino srednje velikih in velikih družb, pri čemer je za merilo velikosti uporabljeno število zaposlenih 50 in več.

Po podatkih portala BIZI.SI je v Sloveniji v obdobju od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2013 imelo objavo sodišča 260 delniških družb. Med objave sodišča spadajo zaznamki o stečaju, prisilni poravnavi, likvidaciji ali izbrisu. V letu 2008 so se tako v finančnih težavah znašle 4 delniške družbe, katerih računovodski izkazi so bili v letih pred težavami revidirani, v letu 2009 je bilo teh delniških družb 20, v letu 2010 25, v letu 2011 26, v letu 2012 27 ter v letu 2013 13. Na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav je revizijsko mnenje dobilo 112 preučevanih delniških družb, prav toliko na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav, 79 delniških družb pa je dobilo revizijsko mnenje na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav.

Skupno so vse te, k reviziji zavezane delniške družbe prejele 303 revizijska mnenja na računovodske izkaze pred finančnimi težavami, saj niso bile vse v pregled vključene delniške družbe zavezane k reviziji vsa tri leta pred začetkom finančnih težav. Izmed teh 303 revizijskih mnenj jih je skupina velikih revizijskih družb izdala 112 ter skupina manjših revizijskih družb 191.

Za zamenjavo revizijske družbe se je po prejemu revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja odločilo 19 izmed 112 delniških družb, po prejemu mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja pa 17 izmed 79 delniških družb.

4.2.1 Revizijska mnenja delniških družb v finančnih težavah

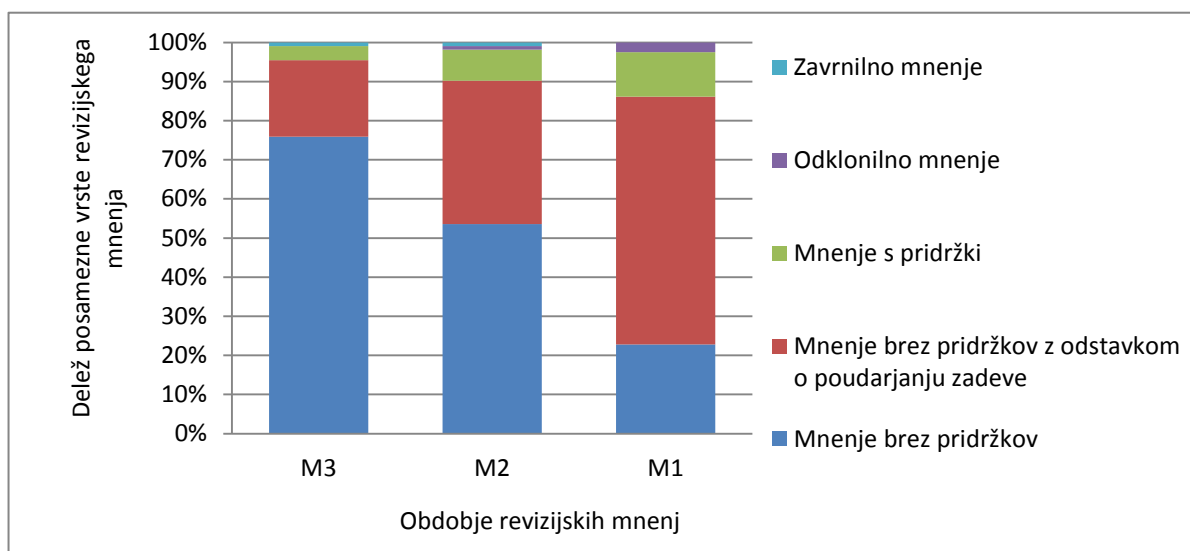
V prvi hipotezi magistrskega dela sem napovedala, da postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja, v katerem so se znašle delniške družbe, nima vpliva na vrsto prejetega revizijskega mnenja. V nadaljevanju poglavja predstavljam analize in rezultate analiz, ki sem jih naredila, da bi preverila postavljeno hipotezo.

V skupnem je izmed vseh preučevanih delniških družb, katerih računovodski izkazi so bili revidirani za tretje leto pred pričetkom enega izmed postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, največ, kar 75,9 % preučevanih delniških družb, dobilo mnenje brez pridržkov.

Tudi izmed vseh preučevanih delniških družb, katerih računovodski izkazi so bili revidirani za drugo leto pred pričetkom enega izmed postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, je največ, 53,6 % preučevanih delniških družb, dobilo mnenje brez pridržkov. Izmed vseh preučevanih delniških družb, katerih računovodski izkazi so bili revidirani za prvo leto pred pričetkom enega izmed postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, pa je mnenje brez pridržkov dobilo 22,8 % preučevanih delniških družb.

Iz slike 4 je razvidno, da bolj ko so se delniške družbe približevale letu finančnih težav, manjši je bil delež mnenj brez pridržkov. Nasprotno pa se je ob tem najbolj povečeval delež mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve.

Slika 4: Deleži posamezne vrste revizijskih mnenj v posameznem obdobju revidiranih računovodskih izkazov

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

V mnenjih brez pridržkov, a z odstavkom o poudarjanju zadeve, so revizorji večinoma navajali dvom v delujoče podjetje v prihodnje, velike izgube iz preteklih let, prezadolženost, nevarnost zagotavljanja likvidnosti, slabe terjatve, velike obveznosti do dobaviteljev in bank ter insolventnost.

Razlogi za mnenje s pridržki so bili predvsem velike neodpisane terjatve do kupcev, nepravilno oblikovane rezervacije, nerealne ceno vrednosti nepremičnin in zemljišč, omejitve obsega, izključitev povezanih družb z likvidacijskimi težavami iz konsolidacijskega poročila, neprimerna slabitev finančnih naložb, premajhni popravki vrednosti posojil in terjatev do kupcev ter vpletenost v več sodnih sporov.

Razlogi za odklonilno mnenje so bili nepravilna uporaba SRS, nerealne ocene vrednosti naložb ter preveč vkalkuliranih prihodkov, za zavrnitev mnenja pa nepredložitev pisnih zagotovil posloводства.

Glede na dobljene rezultate, ki so bili prikazani v sliki 4, doumevam, da so mnenje brez pridržkov na računovodske izkaze za leto pred začetkom finančnih težav dobile izbrisane delniške družbe, saj njihov izbris ni nujno povezan s finančnimi težavami. V sledečih tabelah 2, 3 in 4 so zato delniške družbe v finančnih težavah porazdeljene glede na vrsto postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja, v katerem so se znašle, ter glede na vrsto revizijskega mnenja, ki so ga v posameznem obdobju dobile na računovodske izkaze.

Izmed 43 delniških družb, ki so šle v stečaj, je na računovodske izkaze za tretje leto pred stečajem 69,8 % delniških družb dobilo mnenje brez pridržkov, 25,6 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 2,3 % mnenje s pridržki, v 2,3 % primerov pa je revizor zavrnil izdajo mnenja. Izmed 39 delniških družb, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, je za tretje leto pred prisilno poravnavo 79,5 % delniški družb dobilo mnenje brez pridržkov, 17,9 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 2,6 % mnenje s pridržki. Izmed 13 delniških družb, ki so pričele s postopkom likvidacije, je za tretje leto pred likvidacijo 76,9 % delniških družb dobilo mnenje brez pridržkov, 15,4 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 7,7 % mnenje s pridržki. Izmed 17 delniških družb, ki so bile izbrisane, je za tretje leto pred izbrisom 82,4 % delniških družb dobilo mnenje brez pridržkov, 11,8 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 5,8 % mnenje s pridržki. Od vseh 85 mnenj brez pridržkov so največ le-teh dobile delniške družbe pred stečajem (35,3 %) in prisilno poravnavo (36,5 %). Izmed vseh 22 mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve so največ le-teh, kar 50 %, dobile delniške družbe pred stečajem. Vsa štiri mnenja s pridržki so bila enakomerno razporejena, ne glede na postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja, izdajo mnenja pa je revizor zavrnil pri delniški družbi pred stečajem.

Tabela 2: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav

Status		MBP	MBP+PZ	MSP	ZM	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	30	11	1	1	43
	% znotraj tega statusa delniških družb	69,8	25,6	2,3	2,3	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	35,3	50,0	25,0	100,0	38,4
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	26,8	9,8	0,9	0,9	38,4

se nadaljuje

nadaljevanje

Prisilna poravnava	Število delniških družb	31	7	1	0	39
	% znotraj tega statusa delniških družb	79,5	17,9	2,6	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	36,5	31,8	25,0	0,0	34,8
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	27,7	6,3	0,9	0,0	34,8
Likvidacija	Število delniških družb	10	2	1	0	13
	% znotraj tega statusa delniških družb	76,9	15,4	7,7	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	11,8	9,1	25,0	0,0	11,6
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	8,9	1,8	0,9	0,0	11,6
Izbris	Število delniških družb	14	2	1	0	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	82,4	11,8	5,8	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	16,4	9,1	25,0	0,0	15,2
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	12,5	1,8	0,9	0,0	15,2
Skupaj	Število delniških družb	85	22	4	1	112
	% znotraj tega statusa delniških družb	75,9	19,6	3,6	0,9	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	75,9	19,6	3,6	0,9	100,0

Legenda: MBP - mnenje brez pridrzkov, MBP+PZ - mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, MSP - mnenje s pridrčki, ZM - zavrnitev mnenja.

Iz tabele 3 je razvidno, da je izmed 44 delniških družb, ki so šle v stečaj, na računovodske izkaze za drugo leto pred stečajem 40,9 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 43,2 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 11,3 % mnenje s pridrčki, 2,3 % odklonilno mnenje, v 2,3 % primerov pa je revizor zavrnil izdajo mnenja. Izmed 38 delniških družb, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, je na računovodske izkaze za drugo leto pred prisilno poravnavo 60,5 % delniških družb dobilo mnenje brez

pridrzkov, 28,9 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 10,6 % mnenje s pridrži. Izmed 13 delniških družb, ki so pričele s postopkom likvidacije, je na računovodske izkaze za drugo leto pred likvidacijo 61,5 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov in 38,5 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. Izmed 17 delniških družb, ki so bile izbrisane, je na računovodske izkaze za drugo leto pred izbrisom 64,7 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov in 35,3 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. Od vseh 60 mnenj brez pridrzkov so največ le-teh dobile delniške družbe pred stečajem (30 %) in prisilno poravnavo (38,3 %). Izmed vseh 41 mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve so največ le-teh, kar 46,3 %, dobile delniške družbe pred stečajem. Od vseh devetih mnenj s pridrži so te dobile delniške družbe pred stečajem (55,6 %) in prisilno poravnavo (44,4 %). Zavrnitev mnenja in odklonilno mnenje sta dobili delniški družbi pred stečajem.

Tabela 3: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav

Status		MBP	MBP+PZ	MSP	OM	ZM	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	18	19	5	1	1	44
	% znotraj tega statusa delniških družb	40,9	43,2	11,3	2,3	2,3	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	30,0	46,3	55,6	100,0	100,0	39,3
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	16,1	17,0	4,5	0,9	0,9	39,3
Prisilna poravnava	Število delniških družb	23	11	4	0	0	38
	% znotraj tega statusa delniških družb	60,5	28,9	10,6	0,0	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	38,3	26,8	44,4	0,0	0,0	33,9
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	20,5	9,8	3,6	0,0	0,0	33,9
Likvidacija	Število delniških družb	8	5	0	0	0	13
	% znotraj tega statusa delniških družb	61,5	38,5	0,0	0,0	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	13,3	12,2	0,0	0,0	0,0	11,6
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	7,1	4,5	0,0	0,0	0,0	11,6

se nadaljuje

nadaljevanje

Status		MBP	MBP+PZ	MSP	OM	ZM	Skupaj
Izbris	Število delniških družb	11	6	0	0	0	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	64,7	35,3	0,0	0,0	0,0	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	18,4	14,7	0,0	0,0	0,0	15,2
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	9,8	5,4	0,0	0,0	0,0	15,2
Skupaj	Število delniških družb	60	41	9	1	1	112
	% znotraj tega statusa delniških družb	53,6	36,6	8,0	0,9	0,9	100,0
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	53,6	36,6	8,0	0,9	0,9	100,0

Legenda: MBP - mnenje brez pridrzkov, MBP+PZ - mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, MSP - mnenje s pridržki, OM - odklonilno mnenje, ZM - zavrnitev mnenja.

Tabela 4 prikazuje, da je izmed 18 delniških družb, ki so šle v stečaj, na računovodske izkaze za prvo leto pred stečajem 16,7 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 72,2 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 11,1 % mnenje s pridržki. Izmed 34 delniških družb, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, je na računovodske izkaze za prvo leto pred prisilno poravnavo 8,8 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 70,6 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 14,7 % mnenje s pridržki ter 5,9 % odklonilno mnenje. Izmed 10 delniških družb, ki so pričele s postopkom likvidacije, je na računovodske izkaze za prvo leto pred likvidacijo 20 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 70 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 10 % mnenje s pridržki. Izmed 17 delniških družb, ki so bile izbrisane, je na računovodske izkaze za prvo leto pred izbrisom 58,8 % delniških družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 35,3 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 5,9 % mnenje s pridržki. Od vseh 18 mnenj brez pridrzkov so največ le-teh dobile delniške družbe pred izbrisom (55,6 %). Izmed vseh 50 mnenj brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve so največ le-teh, kar 48 %, dobile delniške družbe pred prisilno poravnavo. Od vseh devetih mnenj s pridržki so te dobile delniške družbe pred stečajem (22,2 %) in prisilno poravnavo (55,6 %). Odklonilno mnenje sta dobili delniški družbi pred prisilno poravnavo.

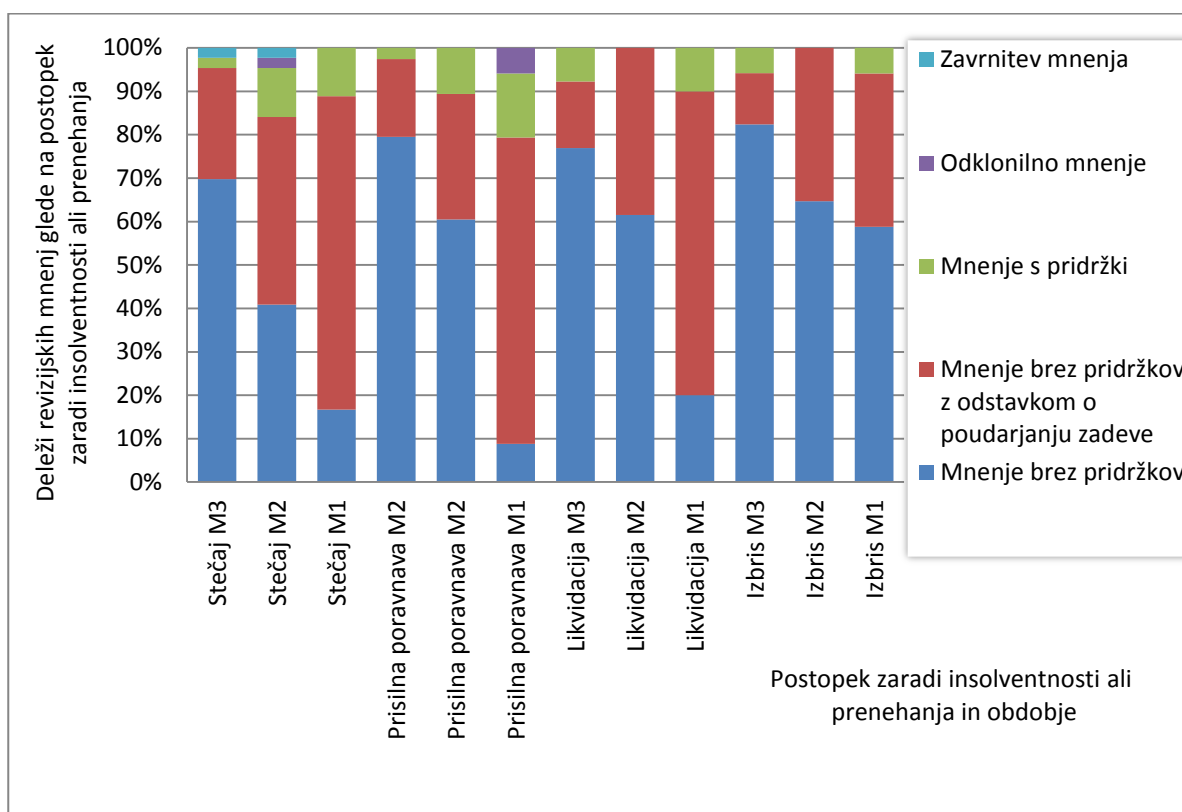
Tabela 4: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav

Status		MBP	MBP +PZ	MSP	OM	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	3	13	2	0	18
	% znotraj tega statusa delniških družb	16,7	72,2	11,1	0,0	100,0
	% znotraj vrste preučevanega revizijskega mnenja	16,7	26,0	22,2	0,0	22,8
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	3,8	16,5	2,5	0,0	22,8
Prisilna poravnava	Število delniških družb	3	24	5	2	34
	% znotraj tega statusa delniških družb	8,8	70,6	14,7	5,9	100,0
	% znotraj vrste preučevanega revizijskega mnenja	16,7	48,0	55,6	100,0	43
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	3,8	30,4	6,3	2,5	43
Likvidacija	Število delniških družb	2	7	1	0	10
	% znotraj tega statusa delniških družb	20,0	70,0	10	0,0	100,0
	% znotraj vrste preučevanega revizijskega mnenja	11,1	14,0	11,1	0,0	12,7
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	2,5	8,9	1,3	0,0	12,7
Izbris	Število delniških družb	10	6	1	0	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	58,8	35,3	5,9	0,0	100,0
	% znotraj vrste preučevanega revizijskega mnenja	55,6	12,0	11,1	0,0	21,5
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	12,7	7,6	1,3	0,0	21,5
Skupaj	Število delniških družb	18	50	9	2	79
	% znotraj tega statusa delniških družb	22,8	63,3	11,4	2,5	100,0
	% znotraj vrste preučevanega revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	22,8	63,3	11,4	2,5	100,0

Legenda: MBP - mnenje brez pridržkov, MBP+PZ - mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, MSP - mnenje s pridržki, OM - odklonilno mnenje.

Slika 5 prikazuje, kolikšen delež posamezne vrste revizijskega mnenja so dobile delniške družbe v posameznem obdobju glede na postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja, v katerem so se znašle. Največji delež mnenj brez pridržkov so, ne glede na preučevano obdobje, dobile izbrisane delniške družbe.

Slika 5: Vrste revizijskih mnenj po letih glede na postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Tabela 5: Pearsonov χ^2 test

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,865	0,637	0,025

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Pearsonov χ^2 test dokazuje, da revizijsko mnenje na računovodske izkaze za tretje in drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti in prenehanja ni statistično značilno

povezano z vrsto postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja. Za leto pred pričetkom postopkov pa je vrsta mnenja statistično značilno povezana z vrsto postopka insolventnosti ali prenehanja: družbe pred stečajem, likvidacijo ali prisilno poravnavo so statistično značilno pogosteje dobile revizijsko mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve kot pa družbe, ki so prenehale poslovati iz drugih razlogov.

Delniške družbe, ki so se v preučevanih obdobjih soočile z izbrisom, so večinoma dobivale revizijska mnenja brez pridržkov tudi na računovodske izkaze za prvo leto pred izbrisom. Do takšnih mnenj je prišlo predvsem v primerih, ko so bile delniške družbe izbrisane zaradi denimo pripojitve k drugi družbi. Zaradi velikega odstopanja teh revizijskih mnenj sem pri naslednji analizi te delniške družbe izključila.

Tabela 6: Pearsonov χ^2 test za delniške družbe, ki so se soočile s stečajnim postopkom, postopkom prisilne poravnave ali likvidacije

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,776	0,569	0,824

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Tabela kaže, da ni bilo bistvenih razlik v kasnejšem statusu družb in mnenjem, ki so ga dobivale, kar je skladno s postavljeno hipotezo. Pričakovala pa sem, da bodo delniške družbe, ki so šle v stečaj, v letih pred stečajem v primerjavi z drugimi družbami dobile značilno več mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve.

4.2.2 Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje v prihodnje

Preučevane delniške družbe, ki so se znašle v postopkih zaradi insolventnosti ali prenehanja, v večini primerov niso dobile revizijskega mnenja brez pridržkov na svoje računovodske izkaze pred začetkom finančnih težav. Ni pa nujno, da prilagojeno mnenje vsebuje tudi pojasnjevalni odstavek, v katerem revizor opozori na dvom v delujoče podjetje v prihodnje. Z drugo hipotezo poskušam ugotoviti, ali ima postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja vpliv na verjetnost, da bodo investitorji v pojasnjevalnem odstavku revizijskega mnenja opozorjeni na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

Da sem lahko preverila, ali so revizorji opozarjali na dvom v delujoče podjetje, sem revizijska mnenja razdelila v dve skupini. V skupino 0 spadajo vsa mnenja brez pridržkov ter vsa preostala revizijska mnenja, v katerih revizor ni opozoril na dvom v delujoče podjetje v prihodnje. Skupina 1 pa predstavlja vsa revizijska mnenja, v katerih je revizor

neposredno ali posredno (opozorilo na postopke zaradi insolventnosti ali prenehanja, velike izgube) opozoril na morebitne težave pri delovanju v prihodnje.

Izmed 17 delniških družb, katerih računovodski izkazi za tretje leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so vsebovali dvom v delujoče podjetje v prihodnje, so 58,8 % teh mnenj dobile družbe, ki so šle v stečaj, 29,4 % družbe, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, ter 11,8 % družbe, ki so pričele s postopkom likvidacije.

Tabela 7: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje

Status		0	1	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	33	10	43
	% znotraj tega statusa delniških družb	76,7	23,3	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	34,7	58,8	38,4
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	29,5	8,9	38,4
Prisilna poravnava	Število delniških družb	34	5	39
	% znotraj tega statusa delniških družb	87,2	12,8	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	35,8	29,4	34,8
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	30,4	4,5	34,8
Likvidacija	Število delniških družb	11	2	13
	% znotraj tega statusa delniških družb	84,6	15,4	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	11,6	11,8	11,6
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	9,8	1,8	11,6
Izbris	Število delniških družb	17	0	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	100,0	0,0	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	17,9	0,0	17,9
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	15,2	0,0	15,2

se nadaljuje

nadaljevanje

Status		0	1	Skupaj
Skupaj	Število delniških družb	95	17	112
	% znotraj tega statusa delniških družb	84,8	15,2	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	84,8	15,2	100,0

Legenda: 0 - revizijska mnenja, v katerih revizor ni opozoril na dvom v delujoče podjetja v prihodnje, 1 - revizijska mnenja, v katerih je revizor opozoril na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

Izmed 36 delniških družb, katerih računovodski izkazi za drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so vsebovali dvom v delujoče podjetje v prihodnje, so 58,3 % teh mnenj dobile družbe, ki so šle v stečaj, 30,6 % družbe, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, 8,3 % družbe, ki so pričele s postopkom likvidacije, ter 2,8 % kasneje izbrisane delniške družbe.

Tabela 8: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje

Status		0	1	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	23	21	44
	% znotraj tega statusa delniških družb	52,3	47,7	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	30,3	58,3	39,3
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	20,5	18,8	39,3
Prisilna poravnava	Število delniških družb	27	11	38
	% znotraj tega statusa delniških družb	71,1	28,9	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	35,5	30,6	33,9
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	24,1	9,8	33,9
Likvidacija	Število delniških družb	10	3	13
	% znotraj tega statusa delniških družb	76,9	23,1	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	13,2	8,3	11,6
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	8,9	2,7	11,6

se nadaljuje

nadaljevanje

Status		0	1	Skupaj
Izbris	Število delniških družb	16	1	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	94,1	5,9	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	21,2	2,8	15,2
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	14,3	0,9	15,2
Skupaj	Število delniških družb	76	36	112
	% znotraj tega statusa delniških družb	67,9	32,1	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	67,9	32,1	100,0

Legenda: 0 - revizijska mnenja, v katerih revizor ni opozoril na dvom v delujoče podjetja v prihodnje, 1 - revizijska mnenja, v katerih je revizor opozoril na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

Izmed 53 delniških družb, katerih računovodski izkazi za prvo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so vsebovali dvom v delujoče podjetje v prihodnje, so 26,4 % teh mnenj dobile družbe, ki so šle v stečaj, 56,6 % družbe, ki so pričele s postopkom prisilne poravnave, 13,2 % družbe, ki so pričele s postopkom likvidacije, ter 3,8 % kasneje izbrisane delniške družbe.

Tabela 9: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav glede na izražen dvom v delujoče podjetje

Status		0	1	Skupaj
Stečaj	Število delniških družb	4	14	18
	% znotraj tega statusa delniških družb	22,2	77,8	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	15,4	26,4	22,8
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	5,1	17,7	22,8
Prisilna poravnava	Število delniških družb	4	30	34
	% znotraj tega statusa delniških družb	11,8	88,2	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	15,4	56,6	43,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	5,1	38,0	43,0

se nadaljuje

nadaljevanje

Status		0	1	Skupaj
Likvidacija	Število delniških družb	3	7	10
	% znotraj tega statusa delniških družb	30	70	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	11,5	13,2	12,7
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	3,8	8,9	12,7
Izbris	Število delniških družb	15	2	17
	% znotraj tega statusa delniških družb	88,2	11,8	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	57,7	3,8	21,5
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	19,0	2,5	21,5
Skupaj	Število delniških družb	26	53	79
	% znotraj tega statusa delniških družb	32,9	67,1	100,0
	% znotraj skupine revizijskega mnenja	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	32,9	67,1	100,0

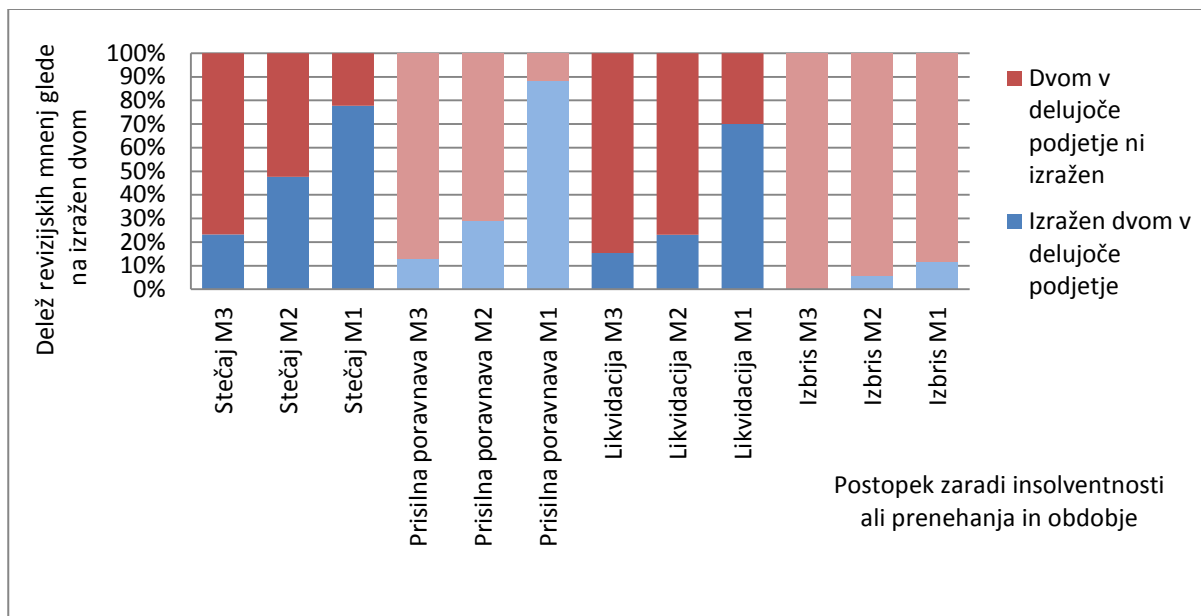
Legenda: 0 - revizijska mnenja, v katerih revizor ni opozoril na dvom v delujoče podjetja v prihodnje, 1 - revizijska mnenja, v katerih je revizor opozoril na dvom v delujoče podjetje v prihodnje.

Na računovodske izkaze za tretje leto pred pričetkom insolventnih postopkov ali prenehanja je dvom v delujoče podjetje v revizijskem mnenju dobilo 17 od skupno 112 družb (15,2 %), za drugo leto pred postopki 36 družb ali 32,1 % in za zadnje leto pred pričetkom postopkov 53 od 79 družb ali 67,1 %. Izmed vseh družb, pri katerih so revizorji na dvom v delujoče podjetje opozorili ob pregledu računovodskih izkazov za tretje leto pred pričetkom finančnih težav, so 8,9 % teh mnenj dobile delniške družbe pred stečajem, 4,5 % pred prisilno poravnavo ter 1,8 % pred likvidacijo. Izmed vseh družb, pri katerih so revizorji na dvom v delujoče podjetje opozorili ob pregledu računovodskih izkazov za drugo leto pred pričetkom finančnih težav, so 18,8 % teh mnenj dobile delniške družbe pred stečajem, 9,8 % pred prisilno poravnavo, 2,7 % pred likvidacijo ter 0,9 % pred izbrisom iz poslovnega registra. Izmed vseh družb, pri katerih pa so revizorji na dvom v delujoče podjetje opozorili ob pregledu računovodskih izkazov za leto pred pričetkom finančnih težav, so 17,7 % teh mnenj dobile delniške družbe pred stečajem, 38 % pred prisilno poravnavo, 8,9 % pred likvidacijo ter 2,5 % pred izbrisom iz poslovnega registra.

Primerjavo revizijskih mnenj za celotno preučevano obdobje glede na izražen ali neizražen dvom v delujoče podjetje in postopek zaradi insolventnosti ali prenehanja prikazuje slika 6. Ponovno izstopajo izbrisane delniške družbe, saj so te večinoma dobivale neprilagojena

revizijska mnenja tudi na računovodske izkaze za prvo leto pred izbrisom zaradi različnih razlogov za izbris.

Slika 6: Revizijska mnenja glede na postopek, obdobje ter izražen dvom v delujoče podjetje

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Na podlagi rezultatov analize Pearsonovega χ^2 testa lahko zaključimo, da vrsta postopka zaradi insolventnosti ali prenehanja dve leti pred začetkom tega postopka ni statistično značilno povezana z vrsto mnenja, eno leto pred ter v letu pričetka postopka pa je ta povezava statistično značilna, in sicer so mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje pogostejša pri delniških družbah, ki so pričele s stečajem ali prisilno poravnavo.

Tabela 10: Pearsonov χ^2 test

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,156	0,012	0,00

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Predstavljeni rezultati analiz so skladni tudi z rezultati drugih raziskav na to temo po svetu. Carey et al. (2012) med drugim namreč povzemata, da so pri polovici primerov podjetij pred propadom revizorji v revizijskem poročilu investitorje in banke opozorili na dvom o delujočem podjetju v prihodnje.

4.2.3 Revizijska mnenja glede na izdajatelja

Da bi lahko naredila primerjavo revizijskih mnenj glede na izdajatelja, sem revizijske družbe razdelila na dve skupini. Prva skupina je skupina velikih štirih revizijskih družb (ang. *Big 4*), v katero spadajo Deloitte, PricewaterhouseCoopers, KPMG in Ernst & Young. Druga skupina pa je skupina ostalih, manjših revizijskih družb, ki so poleg velikih štirih revizijskih družb vpisane v register Inštituta. V tretji hipotezi sem namreč napovedala, da velike revizijske družbe bolj verjetno izdajo mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali pa mnenje s pridržki v primerjavi z manjšimi revizijskimi družbami.

V sledečih tabelah 11,12 in 13 so delniške družbe v finančnih težavah porazdeljene glede na vrsto revizijskega mnenja, ki so ga v posameznem obdobju dobile na računovodske izkaze, ter glede na revizijsko družbo oziroma skupino revizijskih družb, ki je mnenje izdala.

Izmed 42 delniških družb, katerih računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, je 85,7 % družb dobilo mnenje brez pridržkov ter 14,3 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. Izmed 70 delniških družb, katerih računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, je 70 % družb dobilo mnenje brez pridržkov, 22,9 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 5,7 % mnenje s pridržki, v 1,4 % primerov pa je revizor zavrnil izdajo mnenja.

Tabela 11: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav

Vrsta revizijskega mnenja		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Mnenje brez pridržkov	Število delniških družb	36	49	85
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	42,4	57,6	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	85,7	70,0	75,9
Mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Število delniških družb	6	16	22
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	27,3	72,7	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	14,3	22,9	19,6

se nadaljuje

nadaljevanje

Vrsta revizijskega mnenja		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Mnenje s pridržki	Število delniških družb	0	4	4
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	5,7	3,6
Zavrnitev mnenja	Število delniških družb	0	1	1
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	1,4	0,9
Skupaj	Število delniških družb	42	70	112
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	37,5	62,5	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0

Izmed 40 delniških družb, katerih računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, je 72,5 % delniških družb dobilo mnenje brez pridržkov ter 27,5 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve. Izmed 72 delniških družb, katerih računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, pa je 43,1 % družb dobilo mnenje brez pridržkov, 41,7 % mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 12,5 % mnenje s pridržki, 1,4 % odklonilno mnenje, v 1,4 % primerov pa je revizor zavrnil izdajo mnenja.

Tabela 12: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav

Vrsta revizijskega mnenja		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Mnenje brez pridržkov	Število delniških družb	29	31	60
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	48,3	51,7	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	72,5	43,1	53,6

se nadaljuje

nadaljevanje

Vrsta revizijskega mnenja		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Število delniških družb	11	30	41
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	26,8	73,2	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	27,5	41,7	36,6
Mnenje s pridrčki	Število delniških družb	0	9	9
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	12,5	8,0
Odklonilno mnenje	Število delniških družb	0	1	1
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	1,4	0,9
Zavrnitev mnenja	Število delniških družb	0	1	1
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	1,4	0,9
Skupaj	Število delniških družb	40	72	112
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	35,7	64,3	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0

Iz tabele 13 je razvidno, da je izmed 30 delniških družb, katerih računovodske izkaze za leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, 30 % družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 66,7 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ter 3,3 % mnenje s pridrčki. Izmed 49 delniških družb, katerih računovodske izkaze za leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, pa je 18,4 % družb dobilo mnenje brez pridrzkov, 61,2 % mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, 16,3 % mnenje s pridrčki in 4,1 % odklonilno mnenje.

Tabela 13: Revizijska mnenja, ki so jih preučevane delniške družbe s strani velikih ali manjših revizijskih družb dobile na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav

Vrsta revizijskega mnenja		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Mnenje brez pridržkov	Število delniških družb	9	9	18
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	50,0	50,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	30,0	18,4	22,8
Mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Število delniških družb	20,0	30	50
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	40,0	60,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	66,7	61,2	63,3
Mnenje s pridržki	Število delniških družb	1	8	9
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	11,1	88,9	100
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	3,3	16,3	11,4
Odklonilno mnenje	Število delniških družb	0	2	2
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	0,0	100,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	0,0	4,1	2,5
Skupaj	Število delniških družb	30	49	79
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	38,0	62,0	100,0
	% znotraj posamezne skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0

Zanimivo je, da so velike revizijske družbe na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja v 85,7 % primerov izdale mnenje brez pridržkov, medtem ko je bilo takih mnenj manjših revizijskih družb le 70 %. Na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so velike revizijske družbe v 72,5 % primerov izdale mnenje brez pridržkov, pri manjših revizijskih družbah pa se je to mnenje pojavilo v 43,1 % primerov. V 30 % primerov so velike revizijske družbe na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja delniškim družbam izdale mnenje brez

pridrzkov, manjše revizijske družbe pa so mnenje brez pridrzkov izdale le v 18,4 % primerov.

Za izvedbo analize, ki je prikazana v tabeli 14, so bila revizijska mnenja kodirana. Številka 0 predstavlja mnenje brez pridrzkov, številka 1 mnenje brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, številka 2 mnenje s pridržki, številka 3 odklonilno mnenje ter številka 4 zavrnitev mnenja. Na podlagi rezultatov lahko povzamem, da so v povprečju velike revizijske družbe v preučevanih obdobjih izdale več mnenj brez pridrzkov kot manjše revizijske družbe, saj je povprečna vrednost bližja številki 0.

Tabela 14: Revizijska mnenja v povprečju

	Povprečje M3	Povprečje M2	Povprečje M1
Velike revizijske družbe	0,14	0,28	0,73
Manjše revizijske družbe	0,4	0,76	1,06

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Kljub deskriptivnim rezultatom, ki kažejo na to, da velike revizijske družbe bolj pogosto dajejo mnenja brez pridrzkov, rezultati Pearsonovega χ^2 testa kažejo, da ni bilo bistvenih razlik med skupinami revizijskih družb.

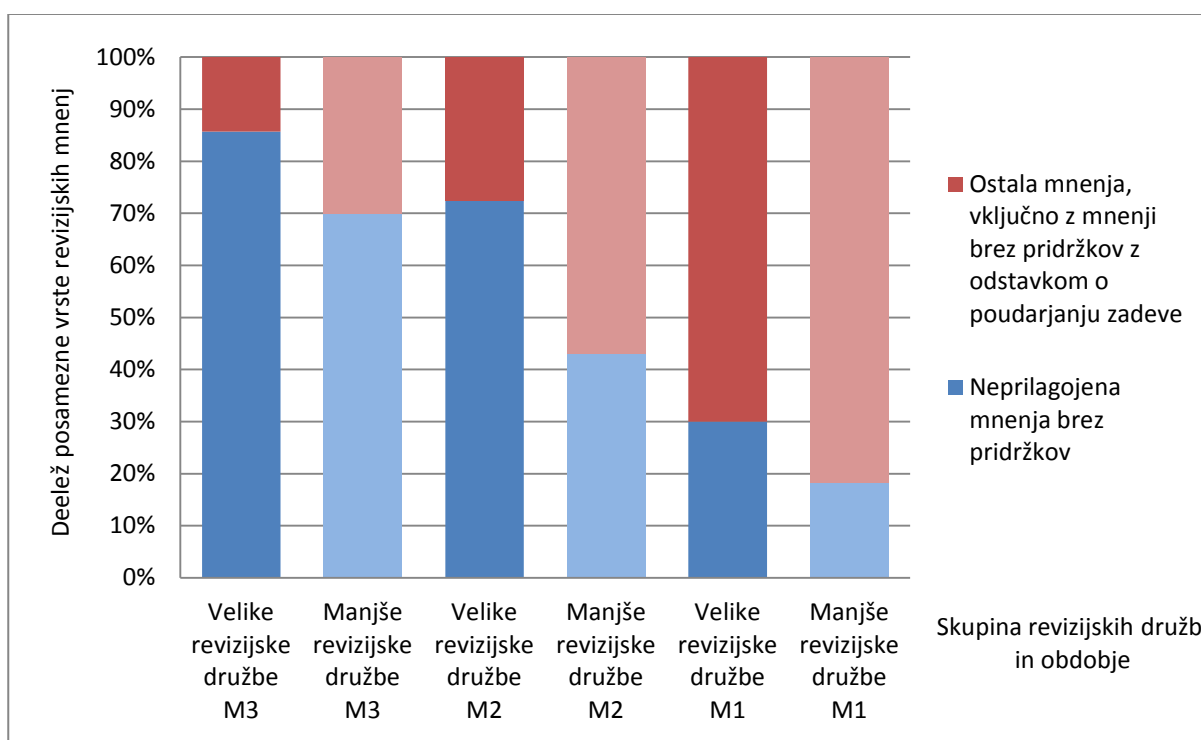
Tabela 15: Analiza revizijskih mnenj glede na izdajatelja

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,184	0,20	0,159

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Zaradi razlik med deskriptivnimi rezultati in rezultati Pearsonovega χ^2 testa v tabeli 15 sem se odločila za dodatno analizo revizijskih mnenj. V skupino 0 sem zajela vsa revizijska mnenja brez pridrzkov, v skupino 1 pa vsa ostala revizijska mnenja (mnenja brez pridrzkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, mnenja s pridržki, odklonilna mnenja, zavrnitev mnenja). Rezultate analize prikazuje slika 7.

Slika 7: Revizijska mnenja glede na vrsto, izdajatelja in obdobje

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Pearsonov χ^2 test je pokazal, da so razlike med velikimi štirimi in manjšimi revizijskimi družbami v tretjem letu značilne s stopnjo tveganja 6 %, v drugem letu velike revizijske družbe statistično značilno dajejo več neprilagojenih mnenj brez pridržkov, to je takih, ki ne vključujejo odstavkov o poudarjenih zadevah, kot manjše revizijske družbe (pri stopnji tveganja 0,3 %), v prvem letu pa razlike niso statistično značilne. Rezultati so tako v nasprotju s prevladujočimi ugotovitvami tujih avtorjev (Bonne et al., 2010; Myers et al., 2013), ki menijo, da velike revizijske družbe storijo manj napak tipa II in tako podjetjem pred propadom izdajo mnenja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali slabša revizijska mnenja.

Tabela 16: Analiza revizijskih mnenj glede na izdajatelja

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,060	0,003	0,232

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

4.2.4 Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje v prihodnje ter izdajatelja

Preučevane delniške družbe so dve in eno leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja pogosteje dobile boljše, neprilagojeno revizijsko mnenje s strani velikih revizijskih družb. Kljub temu pa to ne pomeni, da so velike revizijske družbe v revizijskih mnenjih manj pogosto opozarjale investitorje na dvom v delujoče podjetje, zato sem s četrto hipotezo napovedala, da velike štiri revizijske družbe v pojasnjevalnih odstavkih pogosteje opozorijo na dvom v delujoče podjetje v prihodnje kot manjše revizijske družbe.

Enako kot pri preverjanju revizijskih mnenj v poglavju 4.2.2 sem tudi tukaj revizijska mnenja razdelila v dve skupini. V skupino 0 spadajo vsa revizijska mnenja brez pridržkov ter vsa preostala revizijska mnenja, v katerih revizor ni opozoril na dvom v delujoče podjetje v prihodnje. Skupina 1 pa predstavlja vsa revizijska mnenja, v katerih je revizor neposredno ali posredno (opozorilo na postopke zaradi insolventnosti ali prenehanja, velike izgube) opozoril na morebitne težave pri delovanju v prihodnje.

Izmed 42 delniških družb, katerih računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, je 92,9 % družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 7,1 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje. Izmed 70 delniških družb, katerih računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, pa je 80 % družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 20 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje.

Tabela 17: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Revizijska mnenja brez izraženega dvoma v delujoče podjetje	Število delniških družb	39	56	95
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	41,1	58,9	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	92,9	80,0	84,8
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	34,8	50,0	84,8

se nadaljuje

nadaljevanje

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Revizijska mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje	Število delniških družb	3	14	17
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	17,6	82,4	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	7,1	20,0	15,2
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	2,7	12,5	15,2
Skupaj	Število delniških družb	42	70	112
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	37,5	62,5	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	37,5	62,5	100,0

Tabela 18: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Revizijska mnenja brez izraženega dvoma v delujoče podjetje	Število delniških družb	30	46	76
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	39,5	60,5	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	75,0	63,9	67,9
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	26,8	41,1	67,9
Revizijska mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje	Število delniških družb	10	26	36
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	27,8	72,2	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	25,0	36,1	32,1
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	8,9	23,2	32,1

se nadaljuje

nadaljevanje

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Skupaj	Število delniških družb	40	72	112
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	35,7	64,3	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	35,7	64,3	100,0

Iz tabele 18 je razvidno, da je izmed 40 delniških družb, katerih računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, 75 % delniških družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 25 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje. Izmed 72 delniških družb, katerih računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, pa je 63,9 % družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 36,1 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje.

Tabela 19: Revizijska mnenja glede na izražen dvom v delujoče podjetje, ki so jih revizijske družbe izdale delniškim družbam na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom finančnih težav

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Revizijska mnenja brez izraženega dvoma v delujoče podjetje	Število delniških družb	13	13	26
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	50,0	50,0	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	43,3	26,5	32,9
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	16,5	16,5	32,9

se nadaljuje

nadaljevanje

		Velike revizijske družbe	Manjše revizijske družbe	Skupaj
Revizijska mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje	Število delniških družb	17	36	53
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	32,1	67,9	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	56,7	73,5	67,1
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	21,5	45,6	67,1
Skupaj	Število delniških družb	30	49	79
	% znotraj vrste revizijskega mnenja	38,0	62,0	100,0
	% znotraj skupine revizijskih družb	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh preučevanih mnenj v tem obdobju	38,0	62,0	100,0

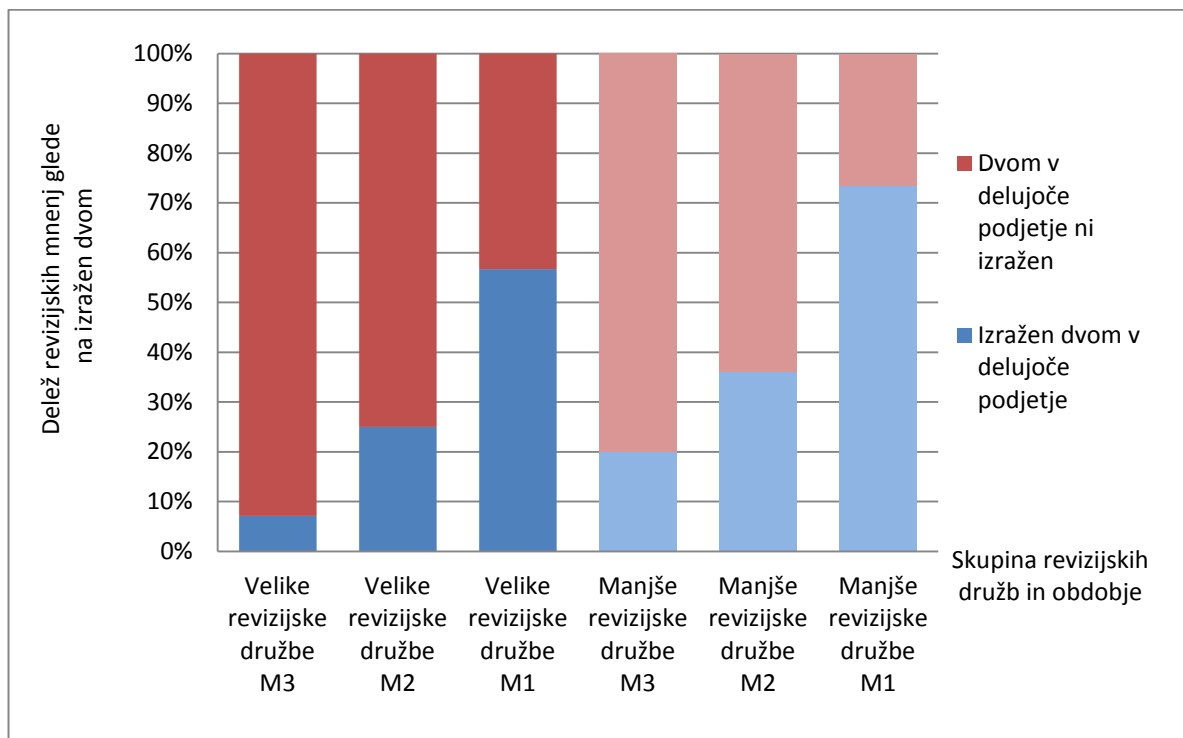
Izmed 30 delniških družb, katerih računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale velike revizijske družbe, je 43,3 % družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 56,7 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje. Izmed 49 delniških družb, katerih računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so revidirale manjše revizijske družbe, pa je 26,5 % družb dobilo revizijsko mnenje brez izraženega dvoma v delujoče podjetje ter 73,5 % revizijsko mnenje z izraženim dvomom v delujoče podjetje.

Glede na to, da mora po revizijskih standardih revizor proučiti, ali bo družba še naprej poslovala v dogledni prihodnosti, in da se dogledna prihodnost smatra obdobje najmanj 12 mesecev, ni presenetljivo, da je na računovodske izkaze za tri leta pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja dvom v delujoče podjetje izražen le v 15,2 %. Velike štiri revizijske družbe so ga izrazile v 7,1 % primerov, manjše pa v 20 % primerov. Na računovodske izkaze za dve leti pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja so velike štiri revizijske družbe v 25 % izrazile ta dvom, manjše revizijske družbe pa v 36,1 % primerov. Na računovodske izkaze za leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja pa so velike revizijske družbe izrazile dvom v delujoče podjetje v 56,7 % primerov, manjše pa v 73,5 % primerov.

Deleže revizijskih mnenj glede na izražen oziroma neizražen dvom v delujoče podjetje ter glede na skupino revizijskih družb in obdobje prikazuje slika 8. Razvidno je, da so manjše

revizijske družbe podale več pojasnjevalnih odstavkov z dvomom v delujoče podjetje kot velike revizijske družbe.

Slika 8: Revizijska mnenja glede na skupino revizijskih družb, obdobje ter izražen dvom v delujoče podjetje

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Tabela 20: Pearsonov χ^2 test

	M3	M2	M1
Pearsonov χ^2 test (p - vrednost za dvostranski test)	0,066	0,228	0,123

Legenda: M3 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M2 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja, M1 - revizijska mnenja na računovodske izkaze za prvo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja.

Kljub opisnim rezultatom, ki kažejo na to, da velike revizijske družbe manj pogosto izrazijo dvom v delujoče podjetje, pa razlike niso statistično značilne. Tabela 20 namreč prikazuje, da ni bilo bistvenih razlik med skupinama revizijskih družb pri izdaji mnenja z izraženim dvomom v delujoče podjetje.

4.2.5 Delniške družbe, ki so se odločile za zamenjavo revizijske družbe

V literaturi prevladuje domneva, da podjetja izražajo pritisk na revizorje tudi z grožnjo po zamenjavi zaradi določenega revizijskega mnenja. V zadnji hipotezi magistrskega dela pa napovedujem, da slovenske delniške družbe v finančnih težavah niso zamenjale revizijske družbe kljub prejetemu mnenju s pridržki ali s pojasnjevalnim odstavkom. Tako kot v zadnjem delu poglavja 4.2.3 sem tudi tukaj v skupino 0 zajela vsa revizijska mnenja brez pridržkov ter v skupino 1 vsa ostala revizijska mnenja.

Tabela 21: Zamenjave revizijskih družb po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav

Vrsta revizijskega mnenja M3		Ni zamenjave	Zamenjava	Skupaj
Mnenje brez pridržkov	Število delniških družb	71	13	84
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	84,5	15,5	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	76,3	68,4	75,0
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	63,4	11,6	75,0
Ostala mnenja, vključno z mnenji brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Število delniških družb	22	6	28
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	78,6	21,4	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	23,7	31,6	25,0
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	19,6	5,4	25,0
Skupaj	Število delniških družb	93	19	112
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	83,0	17,0	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	83,0	17,0	100,0

Legenda: M3 - vrsta revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom finančnih težav.

Izmed 112 delniških družb se je po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja 17 % delniških družb odločilo za zamenjavo revizijske družbe. Izmed 84 delniških družb, ki so na računovodske izkaze za tretje leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja dobile mnenje brez pridržkov, se je za zamenjavo odločilo 15,5 % delniških

družb. Izmed 28 delniških družb, ki so na računovodske izkaze za tretje leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja dobile mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, mnenje s pridržki ali pa je revizor izdajo mnenja zavrnil, se je za zamenjavo odločilo 21,4 % delniških družb.

Tabela 22: Zamenjave revizijskih družb po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav

Vrsta revizijskega mnenja M2		Ni zamenjave	Zamenjava	Skupaj
Mnenje brez pridržkov	Število delniških družb	40	9	49
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	81,6	18,4	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	64,5	52,9	62,8
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	50,6	11,4	62,0
Ostala mnenja, vključno z mnenji brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve	Število delniških družb	22	8	30
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	73,3	26,7	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	35,5	47,1	38,0
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	27,8	10,1	38,0
Skupaj	Število delniških družb	62	17	79
	% znotraj te vrste revizijskih mnenj	78,5	21,5	100,0
	% znotraj možnosti za zamenjavo	100,0	100,0	100,0
	% znotraj vseh zamenjav v obdobju	78,5	21,5	100,0

Legenda: M2 - vrsta revizijskega mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom finančnih težav.

Izmed 79 delniških družb se je po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja 21,5 % delniških družb odločilo za zamenjavo revizijske družbe. Izmed 49 delniških družb, ki so na računovodske izkaze za drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja dobile mnenje brez pridržkov, se je za zamenjavo odločilo 18,4 % delniških družb. Izmed 30 delniških družb, ki so na računovodske izkaze za drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja dobile mnenje brez pridržkov z odstavkom o

poudarjanju zadeve, mnenje s pridržki, odklonilno mnenje ali pa je revizor zavrnil izdajo mnenja, se je za zamenjavo odločilo 26,7 % delniških družb.

Čeprav so bili deleži družb, ki so se odločile za zamenjavo revizorja, v preučevanih obdobjih višji pri tisti skupini, ki ni dobila mnenj brez pridržka, in so naraščali s približevanjem postopkom zaradi insolventnosti ali prenehanja, razlike med skupinama niso statistično značilne v nobenem letu. Vrednost Pearsonovega χ^2 testa za zamenjave po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za tretje leto pred pričetkom finančnih težav je namreč znašala 0,467, po prejetju revizijskega mnenja na računovodske izkaze za drugo leto pred pričetkom finančnih težav pa 0,384. Za prvo leto pred težavami zamenjav nisem proučevala, ker vprašanje ni relevantno.

Vse zamenjave vseh preučevanih revizijskih mnenj lahko strnem v štiri možnosti:

- zamenjava revizijske družbe znotraj skupine velikih revizijskih družb,
- zamenjava revizijske družbe znotraj skupine manjših revizijskih družb,
- zamenjava ene izmed velikih revizijskih družb z manjšo revizijsko družbo,
- zamenjava manjše revizijske družbe z eno izmed velikih revizijskih družb.

Največ delniških družb se je odločilo za zamenjavo manjše revizijske družbe za drugo manjšo revizijsko družbo, najmanj pogosto pa so delniške družbe manjše revizijske družbe menjale za velike revizijske družbe. V več kot polovici primerov so delniške družbe po zamenjavi s strani nove revizijske družbe dobile slabše ali enako neugodno revizijsko mnenje.

Rezultati tako niso skladni z ugotovitvami avtorjev Citron in Taffler (1992), ki sta preučevala zamenjave revizijskih družb na primeru britanskih podjetij v finančnih težavah in ugotovila, da so se v večini primerov podjetja po prejetju revizijskega menja brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali slabšega revizijskega mnenja odločila za zamenjavo revizijske družbe. Ugotovitve analize pa so skladne z ugotovitvami avtorjev Krishnan in Stepens (1996), ki sta na primeru manjših ameriških podjetij ugotovila, da so podjetja, ki so zamenjala revizijsko družbo, ko niso dobila mnenja brez pridržkov, od novo izbranih revizijskih družb vseeno v večini primerov dobila še slabše ali enako slabo mnenje.

4.3 Omejitve analize

Tekom pregleda in naknadne analize podatkov sem naletela na ovire, ki so omejevale moje delo in končni rezultat naloge. Že pri izpisu delniških družb, ki so v obdobju od leta 2008 do leta 2013 dobile objavo sodišča, obstaja možnost, da katera izmed delniških družb, ki ustreza kriterijem, ni bila uvrščena na seznam, saj na ažurnost portala BIZI.SI ter na pravilnost (popolnost) izpisov, ki jih je preko portala mogoče dobiti, nimam vpliva. Pri zbiranju revizijskih mnenj sem opazila, da so bile nekatere delniške družbe k reviziji zavezane le v enem ali dveh izmed preučevanih let. Odstopanje pri vrsti revizijskih mnenj,

ki so jih dobile delniške družbe pred izbrisom, sem poskušala omiliti z dodatno analizo, pri kateri sem te delniške družbe izločila.

Kljub temu, da so rezultati analize pokazali, da hipoteza, da velike revizijske družbe bolj verjetno izdajo mnenje brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ali mnenje s pridržkom, ne drži, obstaja možnost, da so velike revizijske družbe revidirale več delniških družb, pri katerih niso mogle predvideti dogodkov, ki so povzročili finančne težave (izguba pomembne stranke, dobaviteljev, tehnološke spremembe).

Pri analizi zamenjav revizijskih družb pa lahko le sklepam, da so se delniške družbe za zamenjavo odločile, da bi se izognile prilagojenemu revizijskemu mnenju, saj so možni razlogi tudi cena, sprememba lastništva, notranja politika podjetja in podobno.

SKLEP

Ob množičnem propadanju slovenskih družb sta se širša javnost in stroka začela spraševati, ali so revizorji opozorili uporabnike računovodskih izkazov na morebitne težave družbe. S podobnimi vprašanji pa so se spopadali tudi v drugih državah po svetu. Različne raziskave tujih akademikov, kot na primer Xu et al. (2011), Feldmann in Read (2010), Carey et al. (2012), so potrdile, da so revizijske družbe tekom gospodarske krize postale bolj konservativne pri izdaji revizijskih mnenj. Lastna analiza je pokazala, da v Sloveniji investitorji delniških družb v večini primerov niso bili primerno opozorjeni na morebitne finančne težave oziroma so bili opozorjeni šele tik pred začetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja. Glede na to, da so vsebina in razlogi postopkov zaradi insolventnosti in prenehanja različni, sem pričakovala, da bodo različna tudi revizijska mnenja, vendar se je izkazalo, da to ne drži. Razlika se je pokazala le pri izražanju dvoma v delujoče podjetje. Delniške družbe, ki so pričele s postopki zaradi insolventnosti, so namreč pogosteje dobile revizijsko mnenje z izraženim dvomom v primerjavi z delniškimi družbami, ki so pričele s postopki zaradi prenehanja.

Stališča tujih akademikov o tem, katera skupina revizijskih družb opravlja kvalitetnejše storitve in naredi manj napak tipa II, so precej različna. DeAngelo (1981), Geiger in Rama (2006), Myers et al. (2013), Krishnan in Shauer (2000) ter drugi so mnenja, da velike revizijske družbe opravljajo kvalitetnejše storitve, saj bi jim izguba ugleda prinesla več škode kot zaslužka, niso tako prihodkovno odvisni od svojih strank ter lahko več sredstev namenijo za izobraževanje kadrov in opremo (sisteme) za opravljanje revizijskih pregledov. Craswell et al. (2002), Sikka (2013) in drugi pa menijo ravno nasprotno. Manjše revizijske družbe naj bi bile pri izdaji mnenj bolj konservativne, ker se zavedajo morebitnih sistemskih pomanjkljivosti pri izvajanju pregleda in tako podajo manj mnenj brez pridržkov družbam v finančnih težavah. Prav tako manjše revizijske družbe redkeje opravljajo za svoje revidirane stranke tudi druge nerevizijske storitve, ki bi lahko ogrožale njihovo neodvisnost. Pregled revizijskih mnenj delniških družb, ki so se s finančnimi težavami soočile v obdobju od leta

2008 do leta 2013, je pokazal, da pri izdaji revizijskih mnenj brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve ni bistvene razlike med velikimi in manjšimi revizijskimi družbami. Razlika med skupinama revizijskih družb se je pokazala le v primeru delitve revizijskih mnenj na mnenja brez pridržkov in ostala. V tem primeru so velike revizijske družbe na računovodske izkaze za drugo leto pred pričetkom postopkov zaradi insolventnosti ali prenehanja izdale več mnenj brez pridržkov. Ugotovitve magistrskega delo so tako, presenetljivo, v nasprotju s prevladujočim mnenjem tujih akademikov, saj se je izkazalo, da med skupinama revizijskih družb načeloma ni razlik ali pa so bile velike revizijske družbe pri izdaji revizijskih mnenj manj konservativne.

Z upanjem, da bi se izognila revizijskemu mnenju brez pridržkov z odstavkom o poudarjanju zadeve, pa se nekatera podjetja odločijo za zamenjavo revizijske družbe. Hudaib in Cooke (2005), Krishnan in Stephens (1996), Nasser et al. (2006) in drugi so tekom analiz zamenjav revizijskih družb večinoma ugotovili, da se za zamenjavo revizijske družbe pogosteje odločajo podjetja v finančnih težavah v primerjavi s podjetji, ki finančnih težav nimajo. Analiza zamenjav delniških družb, ki so bile predmet preučevanja v tem magistrskem delu, pa je pokazala, da se delniške družbe niso pogosto odločale za zamenjavo revizijske družbe in da revizijsko mnenje ni imelo značilnega vpliva na odločitve za zamenjavo. Delež zamenjav revizijskih družb pri delniških družbah v finančnih težavah bi bilo smiselno primerjati z deležem zamenjav pri delniških družbah, ki se niso znašle v postopkih zaradi insolventnosti ali prenehanja. Tako bi bilo možno bolj natančno oceniti, kakšen vpliv na pogostost zamenjav so imela slabša revizijska mnenja.

Analize, ki so bile predstavljene v magistrskem delu, kažejo, da so revizorji preučevanih delniških družb v večini primerov opozarjali na morebitne probleme s poslovanjem v prihodnje šele v letu pričetka postopkov, ko so revidirali računovodske izkaze za leto pred pričetkom postopkov, kar pa je za večino upnikov že prepozno. Kljub temu, da velja prepričanje, da velike revizijske družbe opravljajo kvalitetnejše storitve, se je pokazalo, da v preučevanem obdobju izbira revizijske družbe ni imela velikega vpliva. Velike revizijske družbe s svojimi revizijskimi mnenji namreč niso pogosteje opozarjale investitorjev in bank na morebitne težave delniških družb v prihodnje v primerjavi z manjšimi revizijskimi družbami. Čeprav so imele delniške družbe možnost, da zamenjajo revizijsko družbo in morebiti tako dobijo boljše revizijsko mnenje, se za zamenjavo niso pogosto odločale, kar posredno pomeni, da se revizijskim družbam ni potrebno bati zamenjav zaradi izdanih revizijskih mnenj. V prid zvestobi revizijskim družbam pa kaže tudi ugotovitev, da zamenjava delniškim družbam ni prinesla ugodnejšega mnenja, v kolikor so se zanjo odločile.

LITERATURA IN VIRI

1. *Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve*. Najdeno 13. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.ajpes.si/>
2. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2010). Pravilnik o poročanju revizijskih družb. Najdeno 20. oktobra 2013 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Mesecno_porocanje_1/pravilnik_o_porocanju.pdf
3. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2011). Poročilo o ukrepih Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leti 2009 in 2010. Najdeno 10. oktobra 2013 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/Porocilo_o_ukrepih_Agencije_za_leti_2009_in_2010.pdf
4. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2012). Poročilo o ukrepih Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2011. Najdeno 10. oktobra 2013 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Obvescanje_o_nadzorih/Porocilo_o_ukrepih_Agencije_za_javni_nadzor_nad_revidiranjem_za_leto_2011.pdf
5. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2013). Poročilo o ukrepih Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2012. Najdeno 10. oktobra 2013 na spletnem naslovu http://www.anr.si/f/docs/Obvescanje_o_nadzorih/Porocilo_o_ukrepih_2012_28.6.2013.pdf
6. *Agencija za javni nadzor nad revidiranjem*. Najdeno 10. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.anr.si/>
7. Auditor rotation. Musical chairs. (2011, 3. september). *The Economist*. Najdeno 13. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.economist.com/node/21528279>
8. Barnes, P. (2004). The auditor's going concern decision and Types I and II errors: the Coase Theorem, transaction costs, bargaining power and attempts to mislead. *Journal of Accounting and Public Policy*, 23(6), 415-440.
9. Barnes, P., & Renart, M.A. (2013). Auditor Independence and Auditor Bargaining Power: Some Spanish Evidence Concerning Audit Error in the Going Concern Decision. *International Journal of Accounting*, b.s.
10. Bizi.si poslovni imenik. Najdeno 13. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.bizi.si/>
11. Blay, A.D. (2005). Independence threats, litigation risk, and the auditor's decision process. *Contemporary Accounting Research*, 22(4), 759-789.
12. Boone, J., Khurana, I., & Raman, K. (2010). Do the Big 4 and second-tier firms provide audits of similar quality? *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(4), 330-352.
13. Carcello, J.V., Vanstraelen, A., & Wilenborg, M. (2009). Rules rather than discretion in audit standards: going concern opinions in Belgium. *The Accounting Review*, 84, 1395-1428.
14. Carey, P., Kortum, S., & Moroney, R. (2012). Auditors' going concern-modified opinions after 2001: measuring reporting accuracy. *Accounting and Finance*, 52, 1041-1059.

15. Citron, D.B., & Taffler, R.J. (1992). The Audit Report under Going Concern Uncertainties: An Empirical Analysis. *Accounting and Business Research*, 22, 337-345.
16. Craswell, A.T., Stokes, D., & Laughton, J. (2002). Auditor independence and fee dependence. *Journal of Accounting and Economic*, 33(2), 253-275.
17. DeAngelo, L. (1981). Auditor independence, »low balling«, and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113-127.
18. Direktiva 2006/43/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. maj 2006 o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze, spremembi direktiv Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS in razveljavitvi Direktive Sveta 84/253/EGS. *Uradni list EU* št. 157/87.
19. Evropska komisija. (2011, 13. oktober). *Zelena knjiga. Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize*. Bruselj; Evropska komisija.
20. Farber, D. (2005). Restoring trust after fraud: does corporate governance matter? *Accounting Review*, 80(2), 539-561.
21. Feldmann, D.A., & Read, W.J. (2010). Auditor conservatism after Enron. *A Journal of Practice and Theory*, 29, 267-278.
22. Firth, M. (2002). Auditors Provided Consultancy Services and their Associations with Audit Fees and Audit Opinions. *Journal of Business Finance and Accounting*, 29(5&6), 661-93.
23. Geiger, M., & Raghunandan, K. (2002). Auditors tenure and audit reporting failures. *A Journal of Practice and Theory*, 21(1), 67-78.
24. Geiger, M., & Rama, D. (2006). Audit firm size and going concern reporting accuracy. *Accounting Horizons*, 20(1), 1-17.
25. Geiger, M., Raghunandan, K., & Rama, D. (2005). Recent changes in the association between bankruptcies and prior audit opinions. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 24, 21-35.
26. Hieng, G., & Hieng, R. (1996). Prisilna poravnava, stečaj in likvidacija kapitalne družbe s pravnega in računovodskega vidika. *Revija IKS*, 23(11), 125-184.
27. Hierarhija pravil revidiranja. *Uradni list RS* št. 86/2009.
28. Hudaib, M., & Cooke, T.E. (2005). The impact of managing director changes and financial distress on audit qualifications and auditor switching. *Journal of Business Finance & Accounting*, 32(9/10), 1703-1739.
29. Korže, B. (2010). *Pravo družb in poslovno pravo*. Ljubljana: Založba Uradni list Republike Slovenije.
30. Kozmus-Pusar, M. (1999). *Javni interes in revizor*. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
31. KPMG (2011). KPMG analysis of global patterns of fraud. Who is the typical fraudster? Najdeno 27. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.kpmg.com/BY/ru/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Press%20Releases/Documents/Who%20is%20the%20typical%20fraudster.pdf>
32. Krishnan, J., & Shauer, P.C. (2000). The differentiation of quality among auditors: evidence from the not-for-profit sector. *Audit Journal of Practice & Theory*, 19(2), 9-26.

33. Krishnan, J., & Stephens, R. (1996). The simultaneous relation between auditor switching and audit opinion: an empirical analysis. *Accounting and Business Research*, 26(3), 224-236.
34. Lennox, C. (2000). Do Companies Successfully Engage in Opinion-Shopping? Evidence from the UK. *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), 321-337.
35. Myers, L.A., Schmidt, J., & Wilkins, M. (2013). An investigation of recent changes in going concern reporting decisions among Big N and non-Big N auditors. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, b.s.
36. Nasser, A., Wahid, E., Nazri, S., & Hudaib, M. (2006). Auditor-client relationship: the case of audit tenure and auditor switching in Malaysia. *Managerial Auditing Journal* 21(7), 724-737.
37. Nogler, G. (2008). Auditor Going Concern Modifications, Firm Size, and the "Enron Effect". *Managerial Auditing Journal*, 23(1), 51-67.
38. Nogler, G., & Jang, I. (2012). Auditor's Going-Concern Modification Decision in the Post-Enron Era. *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 53-59.
39. Odar, M. (2004). Neodvisnost revizorja in javno nadzorstvo nad revizijsko stroko. *Zbornik referatov 36. Simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji* (str. 165-177). Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
40. Odar, M. (2009). Aktualni izzivi na področju računovodenja in revidiranja. *Zbornik referatov 10. letne konference revizorjev Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 5-25). Radenci: Slovenski inštitut za revizijo.
41. Pott, C., Mock, T.J., & Watrin, C. (2009). Review of empirical research on rotation and non-audit services: auditor independence in fact vs. appearance. *Journal für Betriebswirtschaft*, 58, 209-239.
42. Richardson, A. (2006). Auditor switching and the Great Depression. *Accounting Historians Journal*, 33(2), 39-62.
43. Rošker, M. (2009). Tveganje prevar pomembnejše v času finančne krize. *Revizor, revija o reviziji*, 9(3), 7-32.
44. Sikka, P. (2009). Financial crisis and the silence of the auditors. *Accounting, Organizations and Society*, 34, 868-873.
45. Slovenski inštitut za revizijo. (1994a). *Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
46. Slovenski inštitut za revizijo (1994b). *Temeljna revizijska načela*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
47. Slovenski inštitut za revizijo. (2009a). MSR 200 – Glavni cilji in izvajanje revizije v skladu z MSR. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
48. Slovenski inštitut za revizijo. (2009b). MSR 220 – Obvladovanje kakovosti revizije računovodskih izkazov. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
49. Slovenski inštitut za revizijo. (2009c). MSR 240 – Revizorjeve naloge, povezane z obravnavanjem prevar pri reviziji računovodskih izkazov. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.

50. Slovenski inštitut za revizijo. (2009d). MSR 540 – Revidiranje računovodskih ocen, vključno z računovodskimi ocenami poštene vrednosti, in z njimi povezanih razkritij. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
51. Slovenski inštitut za revizijo. (2009e). MSR 570 – Delujoče podjetje. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
52. Slovenski inštitut za revizijo. (2009f). MSR 700 – Oblikovanje mnenja in poročanje o računovodskih izkazih. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
53. Slovenski inštitut za revizijo. (2009g). MSR 705 – Prilagoditve menja v poročilu neodvisnega revizorja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
54. Slovenski inštitut za revizijo (2009h). MSR 706 – Odstavki o poudarjanju zadev in o drugih zadevah. Ljubljana; Slovenski inštitut za revizijo.
55. *Slovenski inštitut za revizijo*. Najdeno 10. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/>
56. Stališče 9 – Revidiranje poročila o finančnem položaju in poslovanju dolžnika. *Uradni list RS* št. 80/2008.
57. *Statistični urad Republike Slovenije*. Najdeno 11. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/>
58. The Sarbanes-Oxley Act. 15 USC Sec. 7213.
59. Tucker, R., Matsumra, E., & Subramanyam, K. (2003). Going concern judgments: an experimental test of the self-fulfilling prophecy and forecast accuracy. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22(5), 401-432.
60. Vanstraelen, A. (2003). Going-concern opinions, auditor switching, and the self-fulfilling prophecy effect examined in the regulatory context of Belgium. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 18(2), 231-256.
61. Whalen, D., & Cheffers, M. (2012). 2011 Going Concerns: A Twelve Year Review. Najdeno 20. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.auditanalytics.com/blog/2011-going-concerns-a-twelve-year-review/>
62. Xu, Y., Jiang, A.L., Fargher, N., & Carson, E. (2011). Audit Reports in Australia during the Global Financial Crisis. *Australian Accounting Review*, 21(56), 22-31.
63. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju. *Uradni list RS* št. 63/2013-UPB7, 100/2013.
64. Zakon o gospodarskih družbah- 1. *Uradni list RS* št.65/2009-UPB3, 83/2009 Odl. US:U-I-165/08-10, Up-1772/08-14,Up-379/09-8, 33/2011, 91/2011, 100/2011 Skl.US: U-I-311/11-5, 32/2012, 57/2012.
65. Zakon o revidiranju - 2. *Uradni list RS* št. 65/2008.
66. Zakon o revidiranju. *Uradni list RS* št. 11/2001, št. 118/2005, Odl. US: U-I-219/03-25, 42/2006-ZGD-1(60/2006 popr.).
67. Zakon o sodnem registru. *Uradni list RS* št. 54/2007, 65/2008, 29/2009.

PRILOGA

Priloga 1: Seznam delniških družb, vključenih v analize magistrskega dela

- ABC POMURKA - INTERNATIONAL d.d.
- AGROSERVIS d.d.
- ALPOS d.d.
- ARAG d.d.
- BROKERJET d.d.
- CASINO LJUBLJANA d.d.
- CASINO MARIBOR d.d.
- CASINO PORTOROŽ d.d.
- CENTER NALOŽBE d.d.
- CESTNO PODJETJE LJUBLJANA d.d.
- CM CELJE d.d.
- CPM d.d.
- D NALOŽBE d.d.
- DELIKATESA d.d.
- DELO REVIJE d.d.
- DELO-TISKARNA, d.d.
- ELKROJ, d.d.
- ENERGOPLAN d.d.
- ENTERFIN d.d.
- FINAL d.d.
- GP BEŽIGRAD d.d.
- GP RADLJE d.d.
- GPG d.d.
- GRADIS CELJE d.d.
- GRADIS GRADNJE PTUJ d.d.
- GRADIS SKUPINA G d.d.
- GRAMIZ, d.d.
- GZS d.d.
- ICIT d.d.
- IMP KLIMA MONTAŽA d.d.
- IMP KOPER d.d.
- INFOND HOLDING d.d.
- INGRAD GRAMAT d.d.
- INSTALACIJE GROSUPLJE d.d.
- ISKRA INVEST d.d.
- ISKRA KONDENZATORJI d.d.
- ISKRA TELA d.d.
- ISTRABENZ d.d.
- IUUV d.d.
- JAVOR PIVKA d.d.
- KD BANKA d.d.
- KD ID d.d.
- KIV d.d.
- KLASJE CELJE d.d.
- KOMET METLIKA d.d.
- KOŠAKI TMI d.d.

- KRISTAL MARIBOR d.d.
- KRONA SENIOR, ID prilagodljive sestave naložb, d.d.
- LABOD NOVO MESTO d.d.
- LESNA LITIJA d.d.
- LESNA TIP Otiški vrh d.d.
- LESNINA INŽENIRING, d.d.
- LGM d.d.
- LIKO Vrhnika, d.d.
- LIP POLJČANE d.d.
- LIP RADOMLJE d.d.
- LIZ - INŽENIRING, d.d.
- LTH Škofja Loka, d.d.
- MAKSIMA HOLDING d.d.
- MAXINA d.d.
- MERKUR d.d.
- MINERVA ŽALEC d.d.
- MIP d.d.
- MKT PRINT d.d.
- MLM d.d.
- MP FINANCE, d.d.
- MURA d.d.
- MURALES d.d.
- NFD 1 DELNIŠKI INVESTICIJSKI SKLAD d.d.
- NGP NIZKE GRADNJE d.d.
- NOLIK d.d.
- NOVOLES d.d.
- PALOMA PREVALJE d.d.
- PINUS TKI d.d.
- POHIŠTVO BREŽICE d.d.
- POMURKA d.d.
- POSLOVNI SISTEM ZUPANC d.d.
- POTEZA SKUPINA, d.d.
- CG INVEST, d.d.
- PREVENT AVTOMOBILSKI DELI d.d.
- PREVENT GLOBAL d.d.
- PUH d.d.
- SCT d.d.
- SEMENARNA Ljubljana, d.d.
- SGP GORICA d.d.
- SGP ZASAVJE TRBOVLJE d.d.
- SIJAJ Hrastnik d.d.
- SINFONIKA d.d.
- SITEEP d.d.
- Skupina KIK Kamnik d.d.
- SKUPINA VIATOR & VEKTOR d.d.
- SVEA d.d.
- SVILANIT d.d.

- SWATY d.d.
- TELEMACH VELENJE d.d.
- TOM d.d.
- TP VESNA d.d.
- TRDNJAVA HOLDING d.d.
- TRUBAR d.d.
- TSO d.d.
- ULTRAPAC d.d.
- UNIVIT HOLDING d.d.
- VB Brežice d.d.
- VEDELA d.d.
- VEGRAD d.d.
- VEGRAD NALOŽBA - DP, d.d.
- VELETEKSTIL d.d.
- VEOLIA TRANSPORT LJUBLJANA d.d.
- VESNA HOLDING d.d.
- VINAG d.d.
- VIPA d.d.
- VIPA HOLDING d.d.
- ZVON DVA HOLDING d.d.
- ZVON ENA HOLDING d.d.
- ZVON ENA ID d.d.